

INFORMÁTOR

XXII/2011/2

NITRA

OBSAH: • Dôležité informácie • Aktuality • Diskusia • Spoločensko-vedecké podujatia • Archeológia a verejnosť • Pozvánka na exkurziu • Zo života univerzít • Ocenenia a vyznamenania • Jubileá • Opustili naše rady • Nové publikácie • Oznamy redakcie •

DÔLEŽITÉ INFORMÁCIE

Stretnutie slovenských archeológov a Výročná členská schôdza SAS

Výbor SAS sa na zasadnutí v októbri 2011 dohodol na termíne Stretnutia slovenských archeológov a Výročnej členskej schôdzy Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV v roku 2012.

Stretnutie sa uskutoční v dňoch **17. -18. 4. 2012** v budove Archeologického ústavu SAV na Akademickkej 2 v **Nitre**.

Výbor SAS

AKTUALITY

Systematický výskum opevnenej osady maďarovskej kultúry v Budmericiach (okr. Pezinok)

Slovenský archeologický a historický inštitút a Malokarpatské múzeum v Pezinku realizujú systematický výskum opevnenej osady zo staršej doby bronzovej v Budmericiach. Lokalita sa nachádza na trnavskej sprašovej tabuli v blízkosti Malých Karpát, na rozhraní katastrov obcí Budmerice a Jablonec. Rozkladá sa na ľavom vyvýšenom brehu nivy potoka Gidry. Dodnes je na povrchu terénu badateľná časť priebehu valu. Lokalitu do odbornej literatúry uviedol A. Točík (1962), ktorý publikoval nález keramického súboru získaného pri poľnohospodárskych prácach. V nasledujúcich desaťročiach sa nálezový fond obohacoval zo záchranných výskumov a povrchových zberov (Bátora 1985; Bartík/Štrbík 1995; Hanzelyová/Kuzma/Rajtár 1995; Bátora/Marková 1998; Farkaš/Cheben/Kuzma 1980; Kuzma 2002), ktoré preukázali, že ťažisko osídlenia je možné priradiť maďarovskej kultúre. Okrem toho bolo zistené osídlenie v eneolite, dobe halštatskej, laténskej a včasnom stredoveku.

Zámerom výskumu je okrem obohatenia nálezového fondu maďarovskej kultúry získať aj informácie umožňujúce rekonštrukciu životného prostredia a jeho ovplyvnenia človekom v staršej dobe bronzovej. Systematicky sú odoberané vzorky a nálezy, ktoré umožnia aspoň čiastočné odpovede na naše otázky.

Ťažiskom systematického vzorkovania je odoberanie archeobotanických vzoriek, ktoré preplavujeme počas výskumu, na základni v blízkosti lokality. Na preplavenie takýchto vzoriek sedimentu používame flotačný tank, ktorý predstavuje najpoužívanejší a zároveň najefektívnejší spôsob získavania rastlinných zvyškov z odobratého sedimentu. Z označenej vzorky, ktorú vysypeme do flotačného tanku sa postupne – za stáleho prúdenia vody vyplávajú zrná a semená rastlín, uhľiky a iné rastlinné zvyšky, ktoré sa vo vzorke nachádzajú. Získané zvyšky potom dôkladne vysušíme a tým ich pripravíme na archeobotanickú analýzu, ktorá prebieha v laboratóriu. Metóda preplavovania je veľmi prínosná aj preto, že ňou dokážeme zachytiť tiež drobné nálezy, ktoré mohli priamo v teréne uniknúť pozornosti archeológa.

Okrem archeobotaniky sme zapojili aj ďalšie vedné disciplíny – antropológiu, palynológiu, dendrochronológiu a budeme sa snažiť aj o spoluprácu so špecialistami aj z iných prírodovedných odborov.

V prvej sezóne v roku 2010 sme na lokalite otvorili sondu s rozmermi 10x10m. Sídliisko obohatené štyrmi priekopami bolo podľa geofyzikálneho zamerania J. Tirpáka (AÚ SAV) široké v čase najväčšieho rozmachu okolo 300 m. Sonda bola vytýčená v mieste koncentrácie geofyzikálnych anomálií pri SZ nároží areálu bývalej Sušičky. Počas výskumu sa nám podarilo zachytiť tri pôvodne zásobné jamy. Ďalšie štyri okrajovo zachytené objekty (vrátane nárožia obydlia?) neboli preskúmané.

Prekvapením bolo odkrytie menšej priekopy ludanickej skupiny, ktorá nebola zachytená geofyzikálnym meraním. Z jej rezov pochádza málopočetný črepový materiál, štiepaná a v zlomkoch aj brúsená industria.

Z vrstiev sondy sme okrem početného črepového materiálu získali bronzový špirálovitý prsteň, časť tzv. noppenringu a iné bronzové zlomky, tiež trosku, keramickú dýzu, mazanicu, kostenú a ojedinelo i štiepanú a brúsenú industriu. Zberom JZ od sondy (v centre osady), sa podarilo získať mimo iné najmä bronzový srdcovitý závesok, bronzovú ihlicu, hrot dýky, bronzové zliatky.

Dve z troch skúmaných zásobnicových jám obsahovali kostrové pozostatky ľudských jedincov. Na dne objektu 1 ležala kostra ženy na ľavom boku so silno skrčenými končatinami. Lebka spočívala nezvyčajne na pravom spánku, na fragmentovanej nádobe. Sprievodný materiál predstavoval masívnejší džbánok a pokrievka v oblasti nôh, kde sa kumulovali i uložené lastúry korýtka rybníčného. Z oblasti krku pochádza nález bronzovej špirálky, poniže panvy bola umiestnená časť trecej podložky na obilie. Pod lebku sa nachádzali dve zuhoľnatené dreva štvoruholníkového tvaru. Popri početných fragmentoch nádob zo zásypu pochádza i bronzová náušnica, z oblasti dna zlomok odlievacieho téglika, troska, mazanica, prederavené a pôvodne zrejme na šnúрку navlečené lastúry korýtok a fragmenty trecích kameňov a iné predmety. Objekt obsahoval i kosti zvierat.

Sídľisková jama (objekt 2) s rozptýlenými ľudskými kosťami (maďarovská kultúra, Budmerice).

Vo vedľajšom objekte 2 bol v spodnej polovici hĺbky preskúmaný súbor celých nádob vo vrstvách nad sebou. Niektoré nádoby boli uložené hore dnom, alebo na boku. V niekoľkých prípadoch obsahovali vo vnútri malú nádobu (džbánok, šálka, amforka). Z tohto kontextu pochádzajú i odlievacie formy, jedna na tyčinkovitý ingot, druhá na dve ihlice, doklady metalurgie zastupuje aj keramická dýza, zlomok odlievacieho téglika, troska. Medzi predmetmi je zastúpený i bronzový krúžok, puklička a zlomok bochníkovitého idolu. Početné boli zlomky trecích podložiek na mletie obilia, objavili sa závažia tkáčskeho stavu, zuhoľnatený trám, mazanica a iné nálezy. Medzi kosťami zvierat a lastúr korýtka rybníčného (niektoré s dierkou) sa nad dnom nachádzala horná polovica femuru, paralelne ďalší femur, ďalej i časť radiusu, patriace dospelým jedincom. V hornej časti zásypu bola zachytená časť lebky mladého jedinca. Nádobu, ľudské a zvieracie kosti ako i ďalšie nálezy ležali vo vrstve plnej zuhoľnateného obilia (obr. 1). Domnievame sa, že súbor nálezov z objektu bol súčasťou rituálnych praktík, spojených s manipuláciou s ľudskými pozostatkami, antropologickým rozborom sa nepodarilo nájsť stopy spájané s rituálnou antropofágiou.

Objekt 2, rovnako ako celý zvyšok skúmanej plochy, sme podrobili systematickému archeobotanickému vzorkovaniu. Druhá a početnostná skladba obilia, ktoré sme takto z objektu získali, obohacuje vedomosti o rastlinnom hospodárstve našej lokality a tak aj v skúmanom úseku doby bronzovej. Počas doterajšej analýzy sme zistili, že v objekte 2 sa nachádzali prevažne známa jačmeňa plevnatého (cca 85%), ktoré pravdepodobne predstavujú zvyšok obilnej zásoby. Jačmeň sa v dobe bronzovej vyskytoval bežne, avšak v prípade Budmeríc je výnimočný jeho podiel v rámci obilia nachádzajúceho sa v objekte. Keďže v objekte 2 sme nezistili výrazné stopy po horení, predpokladáme, že obilie mohlo byť do jamy vysypané už v zuhoľnatenom stave. V spojitosti s ostatnými nálezovými okolnosťami mohlo byť teda súčasťou určitej rituálnej aktivity.

V druhej, tohoročnej sezóne sme otvorili druhú plošnú sondu v priestore, kde sme očakávali pokračovanie objektu 4 z minulého roku. Domy maďarovskej kultúry sú pomerne málo známe, preto sme vykopávkam venovali maximálnu pozornosť. Keďže metóda odkryvu bola mimoriadne náročná na čas, rozhodli sme sa, že budeme odkrývať len polovicu objektu v sektore 5x5 metrov. Vo výplni objektu sme našli množstvo keramických črepov, jeden zachovaný džbánok, zvieracie kosti, medzi nimi aj psiu lebku. Medzi ďalšie zaujímavé nálezy patria keramické kolieska, hlinené závažie od tkáčskeho stavu, parohový sekeromlat a kamenný hrot šípu. Z kovových predmetov sme objavili bronzovú špirálku – súčasť náhrdelníka a bronzové šidlo, ešte osadené v zvyšku kostenej rukoväte. Konečnú interpretáciu, či sa skutočne jedná o obytný objekt, sa nám však nepodarilo dosiahnuť. Okolnosti výskumu skomplikovali ďalšie objekty situované pod objektom 4. Ide o staršie obilné jamy, do ktorých sa prepadla aj časť výplne objektu 4, čo spôsobilo značnú nečitateľnosť nálezovej situácie. Snáď budeme úspešnejší v budúcom roku.

Okrem výkopových prác sme značnú pozornosť venovali aj zberu nálezov vyorávaných na vedľajšom poli. Okrem osídlenia z doby bronzovej, sme v črepovom materiáli zistili aj črepy zo staršej doby železnej, doby laténskej a z časného stredoveku. Naznačujú, že lokalita bola osídlená aj v týchto obdobiach, aj keď nie tak intenzívne a v takom rozsahu ako v eneolite a staršej dobe bronzovej. Mimo keramiky z ornice pochádzali aj ďalšie, cennejšie nálezy. Dôležité sú najmä fragmenty dvoch kamenných odlievacích foriem. Spolu s nálezmi z minulej sezóny

dokladajú, že lokalita bola v dobe bronzovej významným metalurgickým centrom. Do foriem sa odlievali ihlice a pravdepodobne plochá sekerka. Sortiment kovových výrobkov, ktoré sa tu vyrábali dopĺňajú aj nálezy militárií a šperkov. Zaujímavý, i keď nie presne datovateľný je zlomok hlineného sekeromlatu. Tieto nálezy sa objavujú už v eneolite, preto je bez nálezových okolností jeho datovanie problematické.

Počas výkopových prác Malokarpatské múzeum v spolupráci s miestnym odborom Matice Slovenskej zorganizovalo aj Deň otvorených dverí na výskume. Zúčastnilo sa vyše sedemdesiat záujemcov, ktorí boli formou prehliadky priamo v teréne a prednáškami oboznámení s priebehom a výsledkami doterajšieho výskumu. V septembri sme na lokalite privítali členov archeologického krúžku pôsobiaceho pri základnej škole v Budmericiach. Tohtoročná výskumná sezóna priniesla nové poznatky, ktoré po spracovaní obohatia vedomosti o staršej dobe bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Zároveň sú pozitívnym signálom pre pokračovanie výskumu v budúcich rokoch.

Pavol Jelínek–Július Vavák–Jana Hlavatá

Literatúra:

- Bartík 1993 - J. Bartík: Hromadný nález bronzov z Budmeríc - Jablonca. Zbor. SNM 87. Arch. 3, 1993, 13-17.
Bartík/Štrbík 1995 - J. Bartík/J. Štrbík: Prieskum v povodí malokarpatských potokov. AVANS 1993, 1995, 22, 23.
Bartík/Štrbík 1995 - J. Bartík/Štrbík, J.: Prieskum v povodí malokarpatských potokov. AVANS 1994, 1995, 25.
Bátora 1985 - J. Bátora: Prieskum zameraný na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. AVANS 1984, 1985, 42-45
Bátora/Marková 1998- J. Bátora/K. Marková: Z prieskumu Budmeríc a Jablonca. AVANS 1996, 1998, 27-28.
Hanzelyová/Kuzma/Rajtár 1995 - E. Hanzelyová/I. Kuzma/J. Rajtár: Letecká prospekcia na juhozápadnom Slovensku. AVANS 1993, 1995, 54-55.
Farkaš/Cheben/Kuzma 1980 - Z. Farkaš/I. Cheben/I. Kuzma: Nové nálezy za Budmeríc. Arch. Rozhľady 32, 1980, 491-500, 601-602.
Kuzma 2002 - I. Kuzma: Výskum na trase optického kábla Budmerice – Jablonec. AVANS 2001, 2002, 96-98.
Pichlerová 1971 - M. Pichlerová: Nové nálezy maďarovskej kultúry v Zbierkach SNM v Bratislave. Zbor. SNM 55. Hist. 11, 1971, 5-23.
Točík 1962 - A. Točík: Nález maďarovskej keramiky v Budmericiach. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 81-97.

Letná škola archeológie vo Zvolene

Druhý ročník medzinárodnej letnej školy archeológie sa uskutočnil v letných mesiacoch júl a august na Zvolenskom Pustom hrade – Dolnom hrade a koncom októbra pokračoval sondážnym výskumom na stredovekom hrádku Peťuša pri Ostrej Lúke. Projekt realizovala Katedra archeológie FF UKF pod vedením PhDr. N. Pažinovej, PhD. Finančnú podporu projektu zabezpečila Vyšehradská nadácia okrúhlou sumou 8000,- €. Dotácia bola využitá na hradenie ubytovania, celodennej stravy a suvenírov pre účastníkov.

Archeologická sonda na Dolnom hrade skúmaná metódou šachovnice.

Hlavnými partnermi projektu boli Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre a Mesto Zvolen. Archeologický ústav sa už tretiu sezónu (od roku 2009) sústreďuje na Dolný hrad v rámci Zvolenského Pustého hradu a výskum realizuje pod vedením PhDr. J. Beljaka, PhD. Mesto Zvolen archeologický výskum na hrade z rozpočtu podporuje už dvadsiatu sezónu a pomocou grantového projektu Obnovme si svoj dom Ministerstva kultúry SR sa podieľa aj na rekonštrukčných prácach obytnej veže na Dolnom hrade.

Na projekte ďalej participovali domáce (Trnavská univerzita) aj zahraničné univerzity (Masarykova univerzita v Brne, Jagelovská univerzita v Krakove

a Univerzita Eötvösa Loránda v Budapešti). Partnermi projektu boli aj: Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici, Podpolianske múzeum v Detve a Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene.

Celkovo sa počas projektu vo Zvolene vystriedalo 58 študentov archeológie zo šiestich krajín (Slovensko, Maďarsko, Poľsko, Česko, Belgicko, Francúzsko) a ďalších vyše 50 študentov z regiónu. Účastníci získali manuálne i teoretické znalosti pri výkope a začisťovaní kultúrnych vrstiev, nálezových situácií i nehnuteľných pamiatok - architektúry. V rámci projektu bola napríklad preskúmaná hlavná vstupná brána na Dolnom hrade, ktorá bola široká 2,9 m a mala zachované ostenia a lôžka pre čapy vrát. Účastníci zároveň participovali aj na dokumentačných

prácach a v rámci muzeálnych tvorivých dielní v Detve a Banskej Bystrici si vyskúšali prácu zo zbierkovým fondom v múzeu, prirastkovali a databázovali staré fondy i nové archeologické nálezy. Zabezpečený okrem toho mali aj blok prednášok k histórii Pustého hradu a okoliu a mali možnosť navštíviť aj archeologické pamiatky v regióne Zvolena.

Blížšie informácie k projektu letnej školy archeológie sa nachádzajú na stránke www.karch.ff.ukf.sk/summerschool/index.php.

Podrobnejšie informácie o archeologickom výskume a histórii Zvolenského Pustého hradu sú k dispozícii na www.pustyhrad.com.

Noémi Pažinová

SPOLOČNOSŤ ANTONA TOČÍKA na podporu zverejňovania výsledkov archeologického a numizmatického bádania na Slovensku

Správna rada Spoločnosti Antona Točíka ďakuje všetkým priaznivcom a spolupracovníkom, ktorí poskytli 2 % zo svojich daní za rok 2010 na podporu jej činnosti.

Spoločnosť Antona Točíka aj tieto zdroje použije v nasledujúcom období na hlavný cieľ svojej činnosti - podporu zverejňovania výsledkov archeologického a numizmatického výskumu na Slovensku.

Z toho dôvodu sa obraciame na Vás s výzvou na predkladanie žiadostí o finančnú podporu na vydanie Vašich publikácií v roku 2012. V žiadosti uveďte základné informácie o diele, jeho stranový rozsah a termín odovzdania do tlače. Svoje žiadosti posielajte na dolu uvedenú adresu najneskôr do 31.03.2012.

Zároveň sa obraciame na Vás s prosbou o poskytnutie 2% zo svojich daní za rok 2011.

Adresa: Spoločnosť Antona Točíka, Akademická 2, 949 21 Nitra

Gertrúda Březinová

DISKUSIA

Reakcia na zamyslenie E. Krekoviča „Etická kríza slovenskej archeológie“

„*Corruptissima re publica plurimae leges*“ je výrok Tacita, ktorým by som chcel začať svoju reakciu na spomínaný článok. Jeho voľný preklad znie: *v najskorumpovanejšom štáte je najviac zákonov*. Problémom neschváleného „Etického kódexu“ bolo nie len to, že v predloženej podobe bol zbytočný. Jeho najväčším nedostatkom bolo, že nedefinoval etické problémy. Obsahoval ustanovenia týkajúce sa už platných zákonov o ochrane pamiatok, autorských právach a iných všeobecne platných zákonov. Vo vzťahu k etike obsahoval pramálo bodov. Práve v zamyslení pána E. Krekoviča (Informátor XXII/2011/1, s. 6-8) sme sa dostali k etickým problémom, ktoré treba definovať nad rámec zákona. Problémom v archeológii z hľadiska práva je jeho vymožiteľnosť, ktorá je na Slovensku všeobecne nízka a žiaden kódex by nezapomohol vyriešiť túto situáciu. Kódex opisoval skôr to, že zákony a systém ochrany je nedokonalý. A teda diskusia by mala prebiehať v dvoch rovinách. Zadefinovať etické, nad rámec zákonov presahujúce problémy, a tou druhou je definícia chýb v systéme – zákony, vzťahy inštitúcií, výchova odborníkov, a následne snaha o ich nápravu.

K etickým problémom, ktoré pán E. Krekovič predostrel, by sa mohli pridať ďalšie, ktoré by si naozaj zaslúžili otvorenú diskusiu. Napríklad otázka prístupu k výskumom cintorínov je reálna už roky, a nikto z nás nepochybuje o tom, že katolíci na Slovensku nevymreli. Táto tzv. „dodnes existujúca komunita“ má námietky (ktoré počuť napr. ak kopete v centre Trnavy) a pracovníci SAHI v Mezoamerike nie sú jediní, ktorí musia túto skutočnosť zohľadňovať. A som si istý, že netreba špeciálne poukazovať iba na nich. Na stole je otázka, či je vôbec možné vykopávať každú kosť a predmet na stredovekých a novovekých cintorínoch s patričnou úctou. Veď aj cirkev ako investor má termíny. Spolupráca s „detektoristami“ je tiež etickým problémom. No pri jeho riešení narážame na ďalší morálny imperatív – ochrániť predmet/pamiatku – a teda urobiť všetko pre to, aby sa dochovalo to, čo detektoristi protizákonne vykopali. Aký postup je teda správny z hľadiska všeobecnej etiky, ignorovať ich, alebo s nimi spolupracovať?

Iné problémy, ktoré pán E. Krekovič definoval, by som neoznačil ako problémy etiky archeológov. Absencia relevantných recenzií, nie je o etike archeológov, ale o etike redakčných rád. Nedostatok syntéz taktiež nie je o etike archeológov, ale o etike rektorov, dekanov a riaditeľov odborných vedeckých inštitúcií. Do akej miery umožňujú tým, ktorí by boli schopní vytvoriť kvalitné syntézy pracovať na týchto témach? Veď elitní profesori a docenti čelia kope byrokracie pri získavaní zdrojov, riadení pracovísk, výchove „dorastu“ a riešení „politikárčenia“ akademickej obce. Práca s prameňmi je ďalším z bodov, ktorý je z pohľadu etiky sporný. V prvom rade je otázkou zákona o autorských právach a opäť prichádza na rad etika redaktorov, čo sú schopní vydať a za akých podmienok. Etický dlh našej komunity voči dejinám archeológie je taktiež nejasný. Prečo by nemohol byť zadáním pre dizertačnú prácu študentov histórie? Prečo by sa nimi mali zaoberať archeológovia (metodicky by ani nemali – veď to nikde nevykopú). Nebol

by práve externý pohľad vyššou zárukou objektivnosti? Otázka, kedy je vhodné začať s terénnym výskumom je tiež otázka viac odborná, než etická. Veď odborné kritéria musia byť hlavným argumentom pri tomto rozhodnutí.

Ešte mi nedá spomenúť pánom Krekovičom otvorenú otázku „súkromníkov“. Mnohí archeológovia pracujúci v súkromnej sfére si práve naopak o archeológoch platených štátom myslia neraz podobne nepekné veci, ako to v obrátenom garde spomína pán E. Krekovič. Práve v spolupráci týchto inštitúcií sa ukazujú nedostatky v etickom správaní a ignorovaní právnych nariadení. Jedným z nich je pravidlo rovnvej súťaže. Len málokto môže tvrdiť, že súťaž v získavaní archeologických zákaziek je eticky obhájitelná. Veď akú šancu má archeológ z múzea, bez podpory vedenia múzea, bez adekvátneho počtu zamestnancov a studnice lacnej (niekedy dokonca neplatennej) pracovnej sily v podobe študentov. Nie je schopný konkurovať napríklad univerzitám. Tu platí pravidlo, že radšej sa ani nepustia do výskumu, ktorý by bol rozsiahlejší. Univerzity otvorene využívajú doktorandov a študentov na prácu na výskumoch. Dokonca sú študenti v rámci povinnej praxe nútení pracovať na výskumoch, ktoré sú definovateľné ako záchranné výskumy a teda sú podnikateľskou činnosťou univerzity. Ale máloktorá univerzita by zamestnala archeológa na nepedagogickú činnosť. Akú majú tieto univerzity šancu pri ponuke AÚ SAV, alebo SNM? No a v logike veci je porovnanie štátom dotovaných inštitúcií so súkromníkmi. Kto má lepšiu pozíciu, ten čo nesie podnikateľské riziko? Asi nie? Tí sú v tejto skupine uchádzačov o zákazky síce najflexibilnejší, no čelia i najväčšiemu tlaku zo strany investorov. Ak výskum nezískajú môžu prísť o živobytie. Zamestnanec štátnej inštitúcie je na tom z hľadiska istôt lepšie a teda môže hovoriť o morálke. Je vôbec adekvátne diskutovať o etike, pokiaľ akceptujeme tieto nerovnosti? Veď súkromníkov a kvalitu ich práce má niekto kontrolovať, a ak spraví chybu, musí im byť odobraté oprávnenie. Cestou nie je zákaz ich činnosti, ale prísna kontrola. Ale ako majú eticky pracovať v takomto nespravodlivo nastavenom prostredí. Úplným vrcholom neetického konania je, ak pracovník PÚ prikáže vykonať výskum, ktorý potom následne vykoná jeho kolega. Teda kontrolný orgán nariaďuje druhému kontrolnému orgánu podiel na zisku zo zákonom vynútenej činnosti. Ďalším z podobných problémov je otázka posudzovateľov pri udeľovaní oprávnenia na vedenie výskumu. Sú nimi ľudia, ktorí aktívne profitujú z archeologických výskumov? Ak áno, je toto konanie etické? Prečo sú z konania osvedčení vylúčení archeológovia, ktorí roky kopali v cudzine a často majú viacej praktických skúseností s výskumom. Je to morálne? A nerieši to náhodou už dnes niektorý zo zákonov?

Najjednoduchším riešením by bolo, keby štátom dotované inštitúcie kontrolného charakteru z logiky veci rozhodovali o výskume a kontrolovali subjekty vykonávajúce výskumy. Nemali by ich viesť. Otázkou ostáva, kto kontroluje pracovníkov PÚ – ich vlastní kolegovia? Existencia súkromníkov, kontrolovaných štátom je jedinou cestou k riešeniu „nesystematických“, ekonomickou aktivitou krajiny vyvolaných výskumov. Štátne inštitúcie vedeckého charakteru by zase mali riešiť odborný, systematický výskum, alebo zákazky, ktoré drobné firmy z personálnych dôvodov nestíhajú (príkladom sú diaľnice, kde by drobné firmy zrejme nemohli plnohodnotne zastúpiť AÚ SAV. I keď i tu by niektorí právne zdatnejší vedeli nájsť riešenie, nakoľko súkromníci vstupujú do nerovnej súťaže so štátom dotovanou inštitúciou, ktorá má priamy kontakt s orgánmi, ktoré zadávajú zákazky – majú spoločného zamestnávateľa. A čo ochrana muzeálnych zbierok. Je ich stav a uloženie v múzeách v súlade so zákonmi a mravmi? Dostalo niekedy nejaké múzeum pokutu za to, že nechá predmety zhníť? Prečo múzeá neinvestujú do ich ochrany? A sú v takomto prípade na vine archeológovia, alebo zriaďovatelia múzeí a ich riaditelia? Otázkou ostáva, či by archeológovia v múzeách nemali prioritne zachraňovať zbierky, uložené v žalostnom stave v depozitoch rôznych múzeí roky nepovšimnuté „autormi“ výskumov, ktorí teraz nosia honosné tituly na univerzitách a iných vedeckých pracoviskách. Tí často zverejnili „len špeky“. Ostatné „okrajové artefakty“ ostali nepovšimnuté – ich spracovanie je časovo a personálne náročné a nesúvisí len s etikou, ale predovšetkým so systémom financovania výskumu.

V diskusii taktiež chýba téma, čo s archeológmi „teoretikmi“. Je archeológ zaoberajúci sa pedagogickou činnosťou a zaoberajúci sa teoretickým výskumom vôbec archeológ? Asi áno. Ale kopat' môže? Nie, pokiaľ nemá oprávnenie viesť výskum. Ďalším bodom diskusie by malo byť prepojenie vzdelávacích procesov so systémom ochrany pamiatkového fondu. To znamená, že univerzity by mali produkovať (ale nerobia tak) absolventov schopných viesť archeologický výskum. Dokonca osoby s vedeckým titulom PhD. nemajú oprávnenie viesť výskum v teréne (čoho príkladom som i ja). No nik nekontroluje, či pri práci s nálezmi v múzeách pracujú ľudia s oprávnením – veď predmety sú najzraniteľnejšie práve pri manipulácii v depozitoch múzeí. Z toho vyplýva nie len to, že archeologické pamiatky sú slabo chránené, no najmä, že naše univerzity neprodukujú terénnych archeológov, ale teoretikov (ak vôbec). Je tento stav vyhovujúci? Odpovedal niekto na túto otázku? Okrem toho zákony a kódexy nehovoria o bakalároch. Ich pozíciu v systéme dodnes nik nedefinoval. Mohli by byť bakalári technici výskumu, alebo len teoretici archeológie na nevedeckých pozíciách (redaktori záujmových časopisov, sprievodcovia a pod.)? V takom prípade musíme zmeniť koncepciu vzdelávania archeológov na bakalárskom stupni.

Mnohé tieto body etický kódex nevyrieši, lebo nie sú o morálke, ale o nedokonalostiach v systéme, ktoré by sme mali vychytať. Už len otvorenie diskusie o tejto téme naznačuje, že časť archeológov má povedomie o tom, že iná časť archeologickej obce nedodržiava zákony. Nahlásili to, ako im morálka a naše zákony kážu? Nemali by takýto kolegovia prísť o oprávnenie? Alebo, že by sedeli v komisiách, ktoré tie oprávnenia udeľovali? Tým na diskusiu je veľa a vyjadrovať by sa mali všetci. Mladí by sa nemali báť otvorene hovoriť o problémoch, ktoré ich trápia a ja som sa odhodlal napísať tieto riadky len preto, že sa archeológiou momentálne neživím (otázka je, či po tomto článku sa ňou budem môcť živiť). A stará generácia by sa nemala urážať, i keď „ješitnosti“ asi nezabrániame. Na záver len dodám: *abstrahere ligna foco, si vis extinguere flamen* (ak chceš uhasiť oheň, odstráň z ohňa drevo). Už len nájsť toho, kto to horúce drevo chytí do ruky.

Michal Bernát

Argenti fodina 2011

S týmto názvom zabezpečuje Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici, v spolupráci s ďalšími inštitúciami (Archeologický ústav SAV, Slovenská archeologická spoločnosť, Historický ústav SAV, Mesto Banská Štiavnica, Združenie baníckych spolkov a cechov Slovenska) v 3-ročných intervaloch medzinárodnú konferenciu s tematikou histórie baníctva a s ňou spojených disciplín. Od praveku až po 20. stor. V tomto roku sa podujatie uskutočnilo v predvečer celoslovenských baníckych osláv Salamander 2011 (7. – 9.9.2011), kedy účastníci majú možnosť poznať staré zvyky študentov Baníckej akadémie stretnutím na šachtágu (pôvodne spoločenská zábava študentov) či účasťou v alegorickom večernom sprievode po meste, s množstvom historických postáv a profesií baníckeho mesta.

O účasť na konferencii prejavili odborníci z 8 štátov EÚ (Francúzsko, Belgicko, Nemecko, Česko, Rakúsko, Poľsko, Maďarsko a Slovensko), ktorých prednášky sa týkali tzv. banských vied a montanistiky vôbec, kde pochopiteľne významné miesto má archeológia. Z prednášok s archeologickým kontextom uvádzam v nasledovnom poradí:

Bednár, Peter - Cheben, Ivan - Cheben, Michal: Ťažobný areál v Zlatníkoch

Roth, Peter: Počiatky metalurgie železa na Spiši

Ferenc, Štefan - Kvietok, Martin: Prieskum na výskytoch Hg-As mineralizácie v oblasti Malachova a Králik

Labuda, Jozef: Objav sakrálnnej architektúry v lokalite Staré mesto (Glanzenberg) v Banskej Štiavnici

Túnyi, Igor - Labuda, Jozef: Archeomagnetické stanovenie veku trosky zo Starého mesta v Banskej Štiavnici

Hunka, Ján: Numizmatické pamiatky z hradu Sítno

Velimský, Filip: Známy či neznámy Vlašský dvor v Kutné Hoře? Príspevek k dejinám centrálnej stredovekej mincovny zemi koruny České

Hrubý, Petr - Hejhal, Petr - Malý, Karel: Hutníctvo a stredoveké baníctvo striebra na Českomoravskej vrchovine

Hoffmann, Yves: Mesto Dippoldiswalde v prvom období ťažby

Scholz, Volkmar: Ťažba striebra v období stredoveku v Dippoldiswalde, Sasko

Hemker, Christiane: Archeológia v podzemí. Stredoveké nálezy z baní Dippoldiswalder (Sasko)

Bailly-Maître, Marie-Christine: Stredoveké ťažobné oblasti na juhu Francúzska

Pierre, Francis: Čerpací systém nájdený v baniach Le Thillot (XVIIIe), porovnanie s De Re Metallica

Szmoniewski, Bartłomiej Sz.- Rozmus, D: Tavenie olova a striebra v južnom Poľsku v období raného stredoveku

Súčasťou konferencie bola aj exkurzia, tentokrát v blízkom okolí Banskej Štiavnice. Vzhľadom na tematické zameranie konferencie viedla trasa po nasledovných lokalitách:

- Moderštôlniansky tajch
- Povrchové dobývky na žile Hlavná na vrchu Banište /13.-16.stor.??/
- Banská Hodruša
- Štôlna Všetehsvätých
- Banská Štiavnica –Staré mesto /Glanzenberg/

Účastníci exkurzie v Hodruši - pri štôlni Všetehsvätých.

Konferencia bola venovaná 30. výročiu začiatku systematického archeologického výskumu lokality Staré mesto (Glanzenberg), organizovaného Slovenským banským múzeom. Aj z tohto dôvodu a významu odkrytých nálezov architektúr, nálezov trojrozmerného charakteru pripravuje Slovenské banské múzeum s Mestom Banská Štiavnica a Banskoštiavnicko-hodrušským baníckym spolkom projekt prezentácie tohto areálu lokality a jej širšieho zázemia, pracovný názov Archeopark Banská Štiavnica.

Jozef Labuda

30. pracovné stretnutie „Otázky neolitu a eneolitu našich zemí“ na južnej Morave

V dňoch 19. – 22. 9. 2011 sa na južnej Morave v malebnom mestečku Mikulov uskutočnila tradičná, v poradí už 30. medzinárodná konferencia bádateľov mladšej doby kamennej z oblasti Čiech, Moravy a Slovenska. Pozvanie prijali aj kolegovia z Poľska, Ukrajiny a Rakúska. Hlavnými organizátormi tohoročného vedeckého podujatia boli

moravskí kolegovia Miroslav Šmíd, Jaroslav Peška a František Trampota. V príjemnom prostredí konferenčnej haly situovanej na hornom nádvorí mikulovského zámku odznelo spolu tridsaťdva referátov. Tematicky boli zamerané na prezentovanie informácií o aktuálnych terénnych výskumoch, sprístupnenie výsledkov teoretických výskumov riešených v rámci grantových projektov, ako aj na priblíženie tém a stavu spracovávaní niektorých dizertačných či magisterských prác študentov archeológie.

Pracovné stretnutie bolo zahájené slávnostným príhovorom hlavných organizátorov podujatia. Úvodný príspevok predniesol Albert Zastawny na tému „Nowe znaleziska badenskiej kultury z obszaru Jury Krakowsko-Częstochowskiej (Małopolska)“. Po ňom nasledoval príspevok Pavliny Válovej s názvom „Využití serpentinitů z jižního Polska jako surovin k výrobě kamenné broušené industrie v období neolitu a eneolitu“. Posledné dva príspevky prvého bloku referátov predniesli Jiří Pavelčík na tému „Ossarnská skupina badenské kultury a její ohlasy na Moravě“, a Rastislav Hreha na tému „Pohrebný ritus ľudu bukovohorskej kultúry“. Po krátkej prestávke nadviazala na predošlý príspevok Kristína Piatničková, ktorá referovala o aktuálnom stave poznania bukovohorskej kultúry. V kolektívnom príspevku sprístupnili Eva Horváthová a Lýdia Gačková nové informácie o výskume objektov kultúry Hunyadi halom – Lažňany v obci Ruská, okr. Michalovce. O „Badenskom osídlení dolného Pohronia vo svetle nových nálezov z Hronoviec a Štúrova-Sobieského ulice“, nás sprostredkovane v podaní Aleny Bistákovskej oboznámili autori príspevku Noémi Pažinová a L. Chmelo. Posledný príspevok druhého bloku referátov predniesol Marián Soják na tému „Analýza štiepanej a kamennej industrie z Čičaroviec z výskumu v r. 2010“. Ďalej nasledovala dlhšia prestávka s občerstvením, počas ktorej bolo možné zhliadnuť šesť posterov (Daniel Kendrala/Jana Šuteková/Pavol Jelínek: Sídľiskový objekt z Bratislavy-Rusoviec. Príspevok k problematike osídlenia okolia Bratislavy v závere eneolitu; Maciej Dębiec/Andrzej Pelisiak/Martin Posselt/Thomas Saile/Taras Tkachuk: Settlement archaeology in the eastern part of the LBK distribution area: Zwieczycza and Bilshivtsy; Alena Bistáková: Neolitické sídlisko v Bajči-Vlkanove, poloha Tehelňa, archeologické výskumy v rokoch 1959-60, 1981, 1982-83; Mário Bielich: Archeologický výskum eneolitického sídliska v Nitre na polohe Miková; Peter Demján: Archaeological Data Manager – software na prácu s archeologickými dátami; Michal Hlavica/Jan Petřík/Lubomír Prokeš/Klára Šabatová: Geochemie uloženin hrobu kultury se zvoncovitými poháry z Těšetic-Kyjovic v prostředí GIS). V treťom bloku prednášok odzneli kolektívne referáty poľských a moravských bádateľov. Janusz Krzysztof Kozłowski a Małgorzata Kaczanowska referovali na tému „Activities and rituals based on Bodrogkeresztúr Culture graves“. Mirosław Furmanek s Arturom Rapińskim predstavili výsledky geofyzikálneho prieskumu na opevnenej osade Dzielnicy „Osada otoczona rowami w Dzielnicy, woj. Opolskie“ a Paulína Kalábková s Marekom Kalábkom predniesli úvahy na tému „Možné neolitické rondely v Olomouci-Slavině a Nemilanech“. Prvý deň pracovného stretnutia sme ukončili spoločenským večerom v Grollově sále na zámku. V úvode tohto príjemného posedenia sme si pripomenuli nedávne životné jubileum Doc. PhDr. J. Pavúka, DrSc., ktorému bol slávnostne odovzdaný zborník PANTA RHEI, Studies on the Chronology and Cultural Development of South-Eastern and Central Europe in Earlier Prehistory Presented to Juraj Pavúk on the Occasion of his 75. Birthday. Do neskorého večera sme za sprievodu moravskej ľudovej hudby posedeli pri dobrom jedle a víne.

Úvodný referát nasledujúceho dňa s názvom „The bone daggers of Cucuteni-Trypolie culture, distribution end context“, predniesol Taras Tkachuk. Po ňom nasledoval referát Davida Váleka na tému „Lengyelské sídlisko staršieho stupňa z Ostrožské Lhoty (okr. Uherské Hradiště)“. Málo známe nálezy z epilengyelského osídlenia severného Slovenska v pútavej prezentácii predstavil Vítazoslav Struhár. Franz Pieler referoval na tému „Depot research in Eggenburg: Neolithic finds and contexts from the Eastern Waldviertel rediscovered“. Nasledoval kolektívny referát Milana Vokáča, Jitky Knotkovej, Pavla Knoteka, Stanislava Houzara a ubomíra Prokeša prezentujúci problematiku „Kladeruby nad Oslavou

Účastníci konferencie počas prednášok v konferenčnej hale na hornom nádvorí mikulovského zámku.

– ďalší datovaná lokalita kultúry s MMK na jihozápadní Moravě“. Posledný dopoludňajší referát s názvom „Les vykluč a vypal, o lesní vegetaci v neolitu a eneolitu České republiky“, predniesli Petr Kočár, Romana Kočárová a Lucie Hendrychová. Po obednej prestávke Eliška Kazdová, Martin Kuča, Jan Kolář, Martin Hložek, Klára Šabatová a František Trampota informovali účastníkov stretnutia o výsledkoch širšej interdisciplinárnej spolupráce na riešení témy „Hrob s kruhovým žlabom KZP z Kyjovic (okr. Znojmo), výsledky multidisciplinárnych analýz terénnej situácie a inventáre“. Alena Nejedlá predstavila nové lokality s moravskou maľovanou keramikou na Znojemsku.

Kamila Remišová-Věšínová a Radek Balý referovali na tému „Pohřebiště kultury se šňůrovou keramikou v Praze 6, Terronské ulici a jeho možné interpretace“. Peter Damján predstavil vlastný návrh digitálneho spracovania nálezov výnimočných hrobov lengyelskej kultúry zo Svodína. Kristína Griačová referovala o niektorých postrehoch a názoroch, ku ktorým dospela počas spracovávaní magisterskej práce na tému „Doklady zapriahania dobytky a koňa v staršom praveku“, s dôrazom na obdobie neolitu a eneolitu. Zdeněk Hájek a Blanka Veselá predniesli referát na tému „Rozbor keramiky a štípané industrie ze sídlišť kultury s moravskou malovanou keramikou z lokalit Hluboké Mašůvky a Znojmo-Novosady“. Mirosław Furmanek, Sławomir Kulpa a Adrian Podgórski prezentovali prvú etapu geofyzikálneho výskumu na objekte „Neolityczny rondel na Górnym Śląsku?“. Nasledovala séria ďalších referátov, menovite Davida Humpolu na tému „Konstrukční prvky hrobových komor KZP v Hodonicích (okr. Znojmo)“, Jaroslava Pešku, Petra Křišťu a Ladislava Rytíře na tému „Archeologický výskum eneolitického mohylníku v Dřevohostickém lese – výsledky první sezóny“, Pawła Jarosza na tému „Osada kultury lendzielskiej w Zakrzowcu koło Krakowa“, a na záver odznel príspevok Vratislava Janáka a Jiřího Juchelky na tému „Sídliště homolezské lengyelské skupiny v Úvalně“.

Tretí deň pracovného stretnutia bol vyhradený na celodennú exkurziu. Navštívili a obdivovali sme viaceré zaujímavé miesta na trase Mikulov – Asparn (múzeum/archeopark), Falkenstein (hrad), Dolní Věstonice (archeologická expozícia, Kalendář věků), Klentnice (Siroťčí hrádek, výstup na Stolovou horu), Mikulov – Tuřold (návšteva jaskyne). Vo večerných hodinách sa v Mikulove v „sklepe u Solařika“, vinára a ľudového rozprávača zároveň, konal rozlúčkový spoločenský večer. V posledný deň pracovného stretnutia odzneli štyri referáty. Autorom prvého z nich bol Petr Křišťuf, ktorý zverejnil „Nové radiokarbónové data z časného eneolitu v Čechách“. Mateusz Krupski sa zameriaval na riešenie problematiky „Neolithic warfare – a few remarks from the ethnographic perspective“. Výsledky terénneho výskumu z Holešova na sídlisku nitrianskej kultúry prezentoval Miroslav Šmíd. Autori posledného referátu Vratislav Janák, Aleš Knápek a Kateřina Papáková informovali účastníkov o stave prieskumu na neolitických a eneolitických lokalitách v oblasti Oderskej brány.

Eva Horváthová

XXII. medzinárodné sympóziu „Staršia doba bronzová v českých zemiach a na Slovensku“

V dňoch 3.-5.10.2011 sa konala tradičná konferencia o najnovších výsledkoch terénneho a teoretického výskumu o staršej dobe bronzovej v Mikulove. Pracovné stretnutie prebiehalo v príjemnom prostredí Mikulovského zámku a organizačne ho zastrešilo Regionálne múzeum v Mikulove a Sliezska univerzita v Opave.

Sympóziu zahájil príhovor organizačného výboru v zložení Stanislav Stuchlík, Petr Kubín a František Trampota. V prvom bloku odzneli celkom štyri referáty. Jiří Juchelka vo svetle najnovších výskumov prezentoval súčasný pohľad na staršiu a strednú dobu bronzovú v českom Sliezsku. Kolektív autorov v zostave David Parma, Jiří Kala a Jan Petřík podali správu o pohrebisku únětickej kultúry z lokality Podolí u Brna. Petr Kos vo svojom príspevku predstavil dve pohrebiská únětickej kultúry z Modřic (okr. Brno-okolie). Tohto pohrebiska sa týkal aj antropologický posudok, ktorý predniesol Jiří Kala.

Po krátkej prestávke pokračoval cyklus ďalších troch prednášok, z ktorých prvá zaznela od Daniela Sosnu o sociálnom rozmere prechodu eneolitu a doby bronzovej. Nasledovala prednáška Andrey Tobiaszovej o predbežných výsledkoch výskumu sídliska veteřovskej kultúry v Olomouci-Dómskom návrší, v polohe Kočárovny. V záverečnom referáte tohto bloku sa Miroslav Daňhel venoval veteřovskej kultúre z okresu Hulín.

V poslednom bloku zazneli spolu tri prednášky. Ondřej Chvojka a Jaroslav Frána informovali účastníkov stretnutia o zaujímavých nálezoch kovových depotov zo staršej doby bronzovej v južných Čechách. Vtipne ladený príspevok o stave výskumu pohrebísk únětickej kultúry v Čechách podal Michal Ernée. Prvý deň konferencie uzavreli Jozef Bátor a Peter Tóth príspevkom o sídelných stratégiách v staršej dobe bronzovej na juhozápadnom Slovensku.

Druhý deň stretnutia zahájili Antonín Přichystal a Lubomír Šebela témou silicitových dýk na území bývalého Československa. Nálezom zlata zo strednej doby bronzovej na Morave sa venoval Stanislav Stuchlík. Najnovší pohľad na kovolejárstvo mohylových kultúr na Slovensku prezentoval Juraj Bartík. O výsledkoch výskumu na mohylovom pohrebisku Dobešice (okr. Písek), v polohe Na hrůbatech, informoval Petr Křišťuf.

Ďalší prednáškový blok otvorili Ondřej Chvojka a Tereza Šálková. Oboznámili účastníkov o predbežných výsledkoch archeologického a archeobotanického rozboru zo sídliska zo staršej a strednej doby bronzovej v Planej pri Českých Budějoviciach. Vlastimil Král informoval o nových pohrebiskách únětickej kultúry, ktoré boli objavené počas výstavby obchvatu mesta Kolín. David Humpola a David Rožnovský zoznámili zúčastnených o výsledkoch výskumu sídliska veteřovskej kultúry v Hodoniciach za rok 2011.

Po obednej prestávke sa k lokalite Hodonice vrátil David Rožnovský a predstavil 120 ročné dejiny bádania na tomto nálezisku s akcentom na veteřovskú kultúru. Jan Petřík a Milan Salaš prezentovali výsledky výbrusov keramiky veteřovskej kultúry z Cezav u Blučiny. O novom súbore nádob z eneolitu až doby bronzovej z Prahy-Karlína informovala Zuzana Bláhová. Věra Klontza-Jaklová referovala o najnovšom pohľade na bronzové závesky z Karpatskej kotliny a ich egejským analógiám.

V predposlednom cykle prednášok podal Aleš Navrátil správu o náleze bochníkovitého idolu z Klentnice. Jozef Bátor prezentoval najnovšie výsledky výskumu opevnených osád zo staršej doby bronzovej v Rybníku, Santovke a vo Vrábľoch. Kolektív autorov v zložení Milan Horňák, Ivana Jarošová a Zuzana Rejdovianová informovali

o novom pohrebisku maďarovskej kultúry v Melčiciach (okr. Trenčín). Pavol Jelínek referoval o vybranej problematike opevnenej osady zo staršej doby bronzovej v Budmericiach. Diskusný príspevok zameraný na absolútne datovanie staršej doby bronzovej na Morave predniesol Jaroslav Peška.

Po prestávke nasledoval posledný blok prednášok. Martin Bača predstavil výsledky záchranného výskumu na pohrebisku zo staršej doby bronzovej v Senici. V nasledujúcom referáte sa Július Vavák vrátil k nálezisku v Budmericiach a oboznámil účastníkov s výsledkami tohtoročnej výskumnej sezóny. Tomáš Chmela sa vo svojom príspevku zamýšľal nad hrnčiarstvom veteřovskej kultúry. Záverečnú prednášku predniesla Mária Novotná o slnečnej bárke a jej symbolike. Druhý deň sympózia zavŕšilo spoločenské posedenie vo vínnej pivničke, spríjemnené skvelým jedlom, vynikajúcim vínom, lahodným burčiacom a podnetnými diskusiami.

Účastníci konferencie počas exkurzie (Foto: P. Tóth).

Posledný deň konferencie patril exkurzii. Prvou zastávkou bola jaskyňa Turolď. Sprievodca previedol návštevníkov jaskynným systémom, kde ich odborným a humorne ladeným výkladom zoznámil so všetkými tajomstvami tejto jaskyne. Ďalšou zastávkou bol Sirotčí hrádek a Stolová hora, ktoré sú neprehliadnuteľnými dominantami Pavlovských vrchov. Stanislav Stuchlík a Aleš Navrátil podali vyčerpávajúci výklad k archeologickej topografii regiónu s dôrazom na vodné dielo Nové mlýny. Po výdatnom obede exkurzia smerovala do Rakúska a jej cieľom bola opevnená osada tellového charakteru zo staršej doby bronzovej

(veteřovská kultúra) na lokalite Weidendorf-Buhuberg. Osada je situovaná na vysokej pravej terase rieky Morava. Celá plocha sídliska je husto posiatá archeologickým materiálom a svedčí o pomerne hustej zástavbe. Poslednou zastávkou bol mohylník zo staršej doby železnej na lokalite Bernhardsthal. Účastníci mali počas návštevy možnosť „vystúpiť“ na praveké mohyly a nechať sa unášať tajuplnou atmosférou týchto monumentov.

Na záver možno konštatovať, že sympóziu bolo mimoriadne úspešné, o čom svedčí bohatá a podnetná diskusia nielen po príspevkoch, ale aj v kuloároch. O tom, že bronzový kov nestratil na lesku, vypovedá aj vysoký počet zúčastnených študentov a mladých vedeckých pracovníkov. Ďalšie, v poradí už 23. stretnutie, zamerané na problematiku staršej doby bronzovej, sa v roku 2013 uskutoční na Slovensku a organizačne sa ho podujali zabezpečiť Archeologický ústav SAV v Nitre a Katedra archeológie FF UK v Bratislave.

Peter Tóth

Siedma protohistorická konferencia v Brne

V dňoch 3.- 6. októbra 2011 sa v budove Archeologického ústavu AV ČR Brno uskutočnil siedmy ročník Protohistorickej konferencie známej tiež pod názvom „Archeológia barbarov“. Hoci jej chronologický rámec je ohraničený obdobím od neskej doby laténskej po obdobie príchodu Slovanov, väčšina prednášok bola tradične venovaná germánskej osídleniu Českej republiky, Slovenska a Poľska. Okrem hlavného usporiadateľa Archeologického ústavu v Brne sa na jej organizácii podieľali: Katedra archeologie FF Univerzity Hradec Králové a Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Na konferencii odznelo 32 referátov, čo je mierny pokles oproti predchádzajúcim ročníkom. Bolo to spôsobené väčším rozsahom prednášok, ktoré často prednášalo viacero referujúcich.

Nosnou témou tohto ročníka bola sociálna stratifikácia protohistorických komunít. Prvoradým prameňom pre jej poznanie sú pohrebiská a hrobové nálezy. Z ich analýz vychádzala väčšina príspevkov. Ako zdôraznil E. Droberjár kľúčový význam majú pri analýzach najmä najnovšie veľkoplošné výskumy zamerané na širokú interdisciplinárnu spoluprácu. Významným posunom v tomto smere sú výskumy veľkých pohrebísk z obdobia sťahovania národov v Prahe – Zličine, Hostiviciach a Kyjove. Ukázali na nevyhnutnosť stálej prítomnosti antropológov na výskume, ako aj na potrebu preplavovania obsahov hrobových jám. S dokladmi sociálnej stratifikácie sa na sídliskách stretávame zriedkavejšie. Veľkým prínosom sú preto: analýza nálezov z kniežacieho dvorca v Cíferi – Páci, ako aj pokračujúci výskum kniežacieho centra v Zohore. S výnimkou rímskej fortifikácie na Mušove možno väčšinu stavieb budovaných rímskou technikou interpretovať ako sídla germánskej elity. Okrem stavieb budovaných v rímskom štýle sú indikátorom prítomnosti vyššej sociálnej vrstvy importy (terra sigillata, sklo, drobné predmety) a honosné kovové predmety. Väčšina nových sídliskových nálezov však nepochádza z uzavretých nálezových celkov čo znižuje ich vypovedaciu schopnosť (Beckov, Závod, Hrubá Vrbka).

Mimo hlavnej témy konferencie boli ďalšie príspevky venované najmä sídliskám. Problematikou neskej doby laténskej na juhozápadnom Slovensku sa zaoberali tri referáty. Prínosom k poznaniu štruktúry germánskych sídlisk je najmä veľkoplošný výskum v Pasohlávkach. Výskumom germánskych sídlisk boli venované aj ďalšie príspevky (Plotiště nad Labem, Praha 9-Letňany, Pravčice 2). Dve prednášky prezentovali výsledky najnovších výskumov rímskych pochodových táborov (Cífer – Pác, Engelhartstetten, Vráble). V rámci exkurzie si účastníci konferencie prezreli konzervátorské dielne Technického múzea v Brne. Prehliadka bola spojená s prednáškou o procese konzervácie predmetov z Pasohlávok.

Prednášková sála konferencie.

Veľkou prednosťou konferencie je pravidelné vydávanie zborníkov prednesených referátov, pričom snahou organizátorov je publikovanie príspevkov do termínu najbližšej konferencie.

Igor Bazovský

Konferencia Archaeologia Historica v Modre

V dňoch 12. – 16. 9. 2011 sa v lokalite Modra – Harmónia konala už 37. medzinárodná konferencia archeológie stredoveku Archaeologia Historica. Tohtoročnou nosnou témou konferencie bolo „Mesto v stredoveku a jeho zázemie“. Záštitu nad podujatím v tomto roku prevzali Katedra archeológie Univerzity Komenského v Bratislave a Archeologický ústav SAV v Nitre. Za obe inštitúcie privítali účastníkov J. Hoššo a M. Ruttkay a úvodné prehľadové prednášky pridali Z. Měřinský a P. Bednár.

V prvý deň konferencie sa primárne nosnej téme stredovekého mesta venovali prednášky M. Ruttkaya a J. Ruttkayovej (Nitra), B. Lesáka (Bratislava), R. Rusnáka (Košice), J. Žuffovej (Trnava) a príspevok M. Bielicha, T. Vangľovej a B. Zajacovej (Žilina). Zázemiu stredovekých miest sa venovali pozornosť L. Čapka (České Budějovice) a autorský tím L. Holata, P. Vařeka, P. Rožmberský, Z. Schejbalová (Plzeň). Prednášku o niekoľkých menej známych opevnených hradných mestečkách v Čechách pridal T. Durdík, o dokladoch novovekých aktivít na ploche veľkomoravských Mikulčíc informoval M. Mazuch. Mikulčicami a ich hospodárskym zázemím začal i program druhého dňa konferencie v príspevku M. Hladíka. Tematický okruh prednášok sa v tento deň rozšíril. Popri informáciách o archeologických výskumoch zväčša menších miest, ktoré ponúkli A. Botoš (Rimavská Sobota), F. Kostrouch (Hodonín), A. Barteková a P. Pristachová (Šamorín), M. Dejmal (Veselí nad Moravou), J. Malec (Podolíneč), či P. Boroń (Gliwice) a vidieckom zázemí menších i väčších miest: P. Holub a V. Kolařík (Brno – Královo pole), M. Beránek (Praha), M. Procházka (Nové Strašecí) sa témy prednášok dotkli i čisto vidieckeho osídlenia v období vrcholného stredoveku: M. Hanuliak a I. Kuzma (Mužľa-Čenkov), M. Vojteček a I. Cheben (Trenčín-Biskupice), D. Repka (Podhorany-Sokolníky), problematike panských sídiel: E. Fottová (Figa, Poltár), zaniknutej stredovekej kultúrnej krajiny: J. Ambrož, J. Hložek, P. Menšík (Sezimovo Ústí a okolie), či osídlenia skalných útvarov: F. Gabriel a L. Kursová (Pískovec). Veľký záujem vzbudila prednáška M. Plačka o opevnení mesta Rhodos. K téme hradištných, hradných či mestských opevnení odznali i prednášky B. Nechvátala (Šárka), autorského tímu M. Budač, V. Macháčová, M. Procházka (oblasť Sedlčanska), či S. Repkovej (Žilina). Do utorňajšieho programu bol zaradený i príspevok P. Nagya o výskume jednej z domových parciel v historickom jadre Trnavy a prednáška J. Vaváka o nových nálezoch z hradiska Neštich, ktorá bola zároveň pozvánkou na stredajšiu exkurziu.

Ako už bolo naznačené, program bol v stredu venovaný celodennej exkurzii. Včasnostredoveké hradisko a vrcholnostredoveké panské sídlo Neštich nad Svätým Jurom predstavil účastníkom J. Vavák. Poukázal i na nové zaujímavé objavy pozostatkov sídliskových objektov s kamennou podmurovkou na hradisku. Gotickým kostolom sv. Juraja vo Svätom Jure s unikátnym ranorenesančným oltárom previedol prítomných Š. Oriško. Exkurzia sa následne presunula do Bratislavy, kde bolo možné zhliaďnúť novootvorenú expozíciu Starej radnice, odkryté pozostatky kostola sv. Jakuba s výkladom J. Hošša, či výstavu najnovších objavov z archeologického výskumu hradného areálu, ktorou prítomných sprevádzal B. Resutík. Stredajší program zavŕšil spoločenský večer.

Program štvrtkového doobedia patril výskumu sakrálnych stavieb. Svoje výsledky odprezentovali Z. Vácha a R. Vrla (Sv. Jakub Větší, Valašské Meziříčí-Krásno), M. Samuel a H. Žažová (Socovce), Z. Vácha (Opatská kaple, Znojmo-Louka), P. Bednár a Z. Poláková (Nitrianska katedrála), Š. Oriško (kaplnka zvolenského zámku), V. Beran a P. Cimbůrková (Sv. Bartoloměj, Rakovník), D. Frolíková a J. Matíášek (kaplnka sv. Kříže na Pražskom

hrade). Vzájomným vzťahom lode a západnej veže románskych kostolov sa venoval J. Varhaník. Poobedný program bol tematicky pestrý, keď odznali prednášky o výskumoch opevnení a hradných areálov: D. Divileková a K. Harmadyová (Devín), R. Huszár (opevnenia na Pohroní), či vidieckeho osídlenia: I. Vlkolínka (Nitra-Lupka), autorský tím P. Bisták, M. Šimkovic, J. Tirpák, P. Paterka, M. Gróf (Podhorany-Sokolníky), autorský tím M. Gabulová, K. Daňová, M. Ruttkay (Nitra-Selenec). Prednášku metodického charakteru k návrhom prezentácií archeologického náleziska mala J. Gregorová. Návratom k nosnej téme konferencie boli prezentácie výsledkov výskumu v mestskom prostredí T. Kóniga (Nitra-Mlyny) a A. Bartekovej (Trnava). Bohatý program konferencie doplnili večerné prezentácie približne dvoch desiatok posterov.

Piatok bol na konferencii venovaný jednak disciplínám v službách archeológie: M. Cheben (geofyzikálne merania), P. Stránská, I. Světlík, B. Nechvátal (C14 datovanie), no najmä stredovekej materiálnej kultúre. Tento blok prednášok predznamenal už vo štvrtok D. Antoni prednáškou o mečoch. Chladným zbraniam, tesákom s člnkovitými záštitami sa venoval i P. Žákovský. M. Omelka a O. Řebounková sa venovali fenoménu stredovekého púťového odznaku, J. Vrána a V. Vránová nálezom podkov z hradu Tepence, M. Dejmal s A. Hochom dreveným artefaktom z hradu Veselí nad Moravou. Spracovaniu kameňa a stredovekým kamenárskym výrobkom sa venovali D. Pivko a po ňom i M. Smoláková. Nálezy stredovekých mincí z prostredia Trnavy odprezentoval J. Hunka.

Piatkovými doobednými prednáškami sa program 37. ročníka medzinárodnej konferencie Archaeologia Historica naplnil. Popri vysokej informačnej hodnote podujatia je potrebné vyzdvihnúť i jej ľudský rozmer, keďže konferencia už tradične predstavuje i možnosť stretnutí pre širokú archeologickú obec z českých zemí, Slovenska, ale i iných krajín.

Rastislav Rusnák

20. stretnutie východoslovenských archeológov – Košice 2011

V aule budovy SAV na Watsonovej ul. 47 v Košiciach sa 25.10. 2011 stretlo 32 archeológov, aby sa vzájomne informovali o nových výsledkoch terénneho a teoretického výskumu na východnom Slovensku. Organizátorom bola Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV a Oddelenie pre výskum východného Slovenska Archeologického ústavu SAV v Košiciach. Na podujatí sa okrem pracovníkov hostiteľskej organizácie zišli archeológovia z Východoslovenského múzea v Košiciach, Vlastivedného múzea v Hanušovciach n. Topľou, Múzea v Kežmarku, Vihorlatského múzea v Humennom, Krajských pamiatkových úradov v Košiciach a v Prešove, Filozofických fakúlt Univerzity Komenského v Bratislave a Masarykovej univerzity v Brne. Súkromné archeologické spoločnosti zastupovala Archeológia Zemplín. Čestnými hosťami boli naše kolegyne PhDr. Zlatica Čilinská, DrSc. a PhDr. Mária Lamiová, CSc., ktoré sú už niekoľko rokov na dôchodku, ale aktívne sa zúčastňujú všetkých akcií organizovaných košickým pracoviskom AÚ.

Časť účastníkov 20. stretnutia východoslovenských archeológov (Foto: A. Marková).

obsahu sú uvedené v priložených abstraktoch. O výsledkoch archeologického výskumu v Olcave na Spiši informoval účastníkov poster Mariána Sojáka a Petra Fecku „OLCNAVA – Starý cintorín (Prečinok), výsledky výskumu z r. 2010“. V rámci rokovania bol vymedzený priestor na diskusiu, konzultácie a prehliadku prinesených nálezov. Túto možnosť oceňujú všetci archeológovia. Z regiónov, kde neboli až do nedávna vykonávané väčšie výskumy, pribúdajú svojrázne nálezy s akými sme sa nestretli. Ich kultúrna a chronologická klasifikácia je často problematická, preto je prínosom ak si môžeme navzájom poradiť. Súčasťou programu stretnutia bolo premietnutie filmu o novom archeologickom skanzene vybudovanom na území juhovýchodného Poľska na archeologickej lokalite

Pracovné rokovanie otvorila predsedníčka SAS pri SAV PhDr. Elena Miroššayová, CSc., ktorá privítala účastníkov a v krátkosti pripomenula dvadsaťročnú históriu stretnutí východoslovenských archeológov. Za AÚ SAV privítal účastníkov vedúci Oddelenia pre výskum východného Slovenska v Košiciach Mgr. Rastislav Hreha, PhD. V diskusii Mária Lamiová pri pohľade na počet archeológov v prednáškovej sále spomenula prvé stretnutia, na ktorých sa archeológovia zaoberajúci sa výskumom východného Slovenska zmestili do jednej malej miestnosti na pracovisku AÚ v Košiciach.

Program pokračoval prednesením 15 referátov, prezentujúcich najnovšie výsledky archeologického bádania v regióne. Stručné informácie o ich

v obci Trzcínica neďaleko mesta Jaslo. Film má názov „Trzcínica – Karpacka Troja“ a autorom scenára je Jan Gancarski riaditeľ múzea v Krosne.

Na záver stretnutia predsedníčka SAS zhodnotila dobrú úroveň prednesených referátov ako i dodržiavanie vymedzených časových limitov. Poďakovala všetkým za účasť a informovala ich, že v roku 2012 sa východoslovenskí archeológovia stretnú na Spiši. Organizáciu 21. stretnutia prevzala PhDr. Marta Kučerová z Múzea v Kežmarku.

Elena Miroššayová

Abstrakty referátov sú uvedené v poradí ako boli prednesené na rokovaní:

Archeologický výskum v rámci Opatrení na záchranu archeologických nálezov na lokalite Chmiňany (poloha Predný les), okr. Prešov (Diaľnica D1 Fričovce - Svinia).

Ľuboslav Záhorec, Archeológia Zemplín s.r.o.

Od polovice apríla do polovice augusta realizovala spoločnosť Archeológia Zemplín, s. r. o. archeologický výskum v rámci Opatrení na záchranu archeologických nálezov na lokalite *Chmiňany* (poloha *Predný les*), okr. Prešov (Diaľnica D1 Fričovce - Svinia).

Lokalita sa nachádza na pravostrannej terase riečky Svinka na miernom svahu orientovanom na sever. Na skúmanej ploche bolo vytyčených 38 sond, v ktorých sa podarilo preskúmať 87 archeologických objektov. Z celkového počtu objektov až ¼ predstavovala hospodárske jamy – zásobnice. Získané nálezy predstavujú bežný sídliskový materiál – fragmenty nádob, štiepaná a hladená kamenná industria, kamenné podložky. Medzi ojedinelé nálezy patrí fragment hlinenej plastiky ľudskej nohy.

Archeologické nálezy dovoľujú predbežne zaradiť skúmanú lokalitu do stredného neolitu – bukovohorská kultúra. Niektorá zdobená keramika však poukazuje na staršie osídlenie - mladý stupeň kultúry s východnou lineárnou keramikou – skupina Tiszadob.

Výnimočnosť skúmanej lokality spočíva v jej rozľahlosti. Poukazuje nato fakt, že preskúmaná plocha s 87 objektmi tvorí iba necelé 4% z celkovej plochy a že takmer v celej dĺžke 750 m sa podarilo zachytiť stopy po osídlení.

Novoobjavené osídlenie kultúry Hunyadi-halom - Lažňany v obci Ruská, okr. Michalovce.

Lýdia Gačková - Eva Horváthová Archeológia Zemplín s.r.o./ Archeologický ústav SAV Košice

Archeológia Zemplín s.r.o. v rokoch 2008-2009 realizovala výskum na stavbe rekonštrukcie plynovodu v úseku štátnej hranice Ukrajina/SR, v k. ú. obce Ruská. Počas dvoch výskumných sezón sústredených na polohu Čierna zem, bolo identifikovaných spolu 120 polykultúrnych sídliskových objektov. Komplex jám 90-96/2009 indikuje osídlenie polohy ľudom kultúry Hunyadi halom-Lažňany, prezentované mimoriadne pestrým keramickým nálezovým fondom. Novoobjavený sídliskový areál v obci Ruská je doposiaľ jediným aspoň čiastočne skúmaným sídliskom kultúry Hunyadi halom-Lažňany na území Východoslovenskej nížiny.

Nové poznatky o nálezoch zo Ždane.

Elena Miroššayová, Archeologický ústav SAV Košice

V súčasnosti sa vyhodnocujú výsledky výskumu na pohrebisku v *Ždani*, poloha *Köszer (Doboky)*, kde bolo preskúmaných 55 žiarových hrobov z doby halštatskej. V referáte bolo prezentované kultúrno-chronologické vyhodnotenie pozoruhodného hrobu 40/08 s kamennou konštrukciou a rituálne uloženými nádobami v rohoch hrovej jamy. V hrobe bola pochovaná žena s bohatou výbavou. Zastúpené predmety majú analógie na území severného a centrálného Potisia v okruhu pamiatok typologicky spájaných s prostredím skýtskej kultúry. Konštrukcia hrobu 40/08 a ostatných hrobov s kamennou konštrukciou na pohrebisku nevychádza z pohrebných zvyklostí domáceho obyvateľstva, ktoré žilo v dobe halštatskej na území Košickej kotliny. Úprava časti hrobov na pohrebisku a ich výbava je prejavom prítomnosti cudzej skupiny.

Ždaňa, poloha Doboky nálezy z doby rímskej.

Lucia Luščíková, Archeologický ústav SAV Košice

Obec *Ždaňa*, okr. Košice-okolie sa nachádza juhovýchodne od Košíc na ľavobrežnej terase Hornádu. Poloha *Doboky*, alebo aj *Köszer* leží východne od obce. V roku 2006 bol na lokalite pri výskume pohrebiska z doby halštatskej zdokumentovaný urnový hrob, datovaný na základe odlišnosti od preskúmaných halštatských hrobov a nálezmi z povrchových zberov do doby rímskej.

Záchranné archeologické výskumy spoločnosti Archeológia Zemplín, s.r.o. v roku 2011.

Lýdia Gačková – Peter Šimčík – Peter Schreiber – Ľuboslav Záhorec – Juraj Malec – Dušan Bomba, Archeológia Zemplín s.r.o.

Stručný súhrnný prehľad výsledkov výskumov realizovaných v roku 2011 spoločnosťou Archeológia Zemplín. Podrobnejšie informácie sú obsahom referátov, ktoré predniesli jednotliví autori.

R4 Košice - Milhošť: Sídľiskové a hrobové nálezy z lokalít L1 Perín (Jankovo), L4 Seňa (Repiská 1 a 2) a L5 Sokoľany (Kradina).

Peter Schreiber, Archeológia Zemplín s.r.o.

Témou je záchranný archeologický výskum na trase budovanej cestnej komunikácie „R4 Košice – Milhošť“. Skúmané náleziská predstavujú sídliskové a hrobové nálezy z lokalít L1 Perín (*Jankovo*), L4 Seňa (*Repiská 1 a 2*) a L5 Sokoľany (*Kradina*).

Lokalita *Perín* (poloha *Jankovo*) predstavuje povrchové zbery štiepanej kamennej industrie, ktoré sa na základe typologických znakov dajú zaradiť do obdobia staršej fázy mladého paleolitu. Ako surovina tu bol používaný hlavne limnosilit a rádiolarit.

Výskum v uvedenej polohe zachytil tiež štyri objekty malých rozmerov, datovanie jedného z objektov na základe keramiky spadá do neskorého stredoveku, alebo novoveku.

Lokalita *Seňa* (poloha *Repiská 1*), na uvedenej polohe boli zachytené tri objekty. Datovanie dvoch objektov na základe keramického materiálu spadá do obdobia stredného eneolitu (badenskej kultúry), jeden objekt bol zaradený do obdobia novoveku.

Lokalita *Seňa* (poloha *Repiská 2*), predstavuje sídliskové nálezy z obdobia neolitu a stredoveku. Z neolitického osídlenia bolo zachytených päť objektov, dvanásť objektov spadá do obdobia vrcholného stredoveku.

Lokalita *Sokoľany* (poloha *Kradina*). Na lokalite bolo zachytené žiarové pohrebisko z doby laténskej. Bolo tu preskúmaných trinásť nálezových situácií. Hroby sa jednoznačne dajú interpretovať v deviatich prípadoch. Ostatné, štyri nálezové situácie, predstavujú zhľuky črepov. Na základe situovania, v rámci náleziska, ide pravdepodobne tiež o pozostatky hrobov, ktoré sa nachádzali vyššie v ornici. Nálezy tvorila hlavne keramika, bronzové a železné spony (ich fragmenty). Zaujímavý je nález krabicovej opaskovej zápony, ktorá je vyhotovená z bronzu.

R4 Košice - Milhošť: L3 Milhošť (Lenčov) – výskum na sídlisku z doby bronzovej.

Ľuboslav Záhorec, Archeológia Zemplín s.r.o.

V marci 2011 realizovala spoločnosť Archeológia Zemplín, s. r. o. archeologický prieskum na trase stavby rýchlostnej komunikácie R4 Košice – Milhošť, pričom v polohe *Lenčov, k. ú. obce Milhošť* bola objavená nová archeologická lokalita. Následne v tomto priestore prebiehal záchranný archeologický výskum, pri ktorom bolo celkovo preskúmaných sídliskových 36 sídliskových objektov na ploche s dĺžkou 350 m. Z objektov pochádzajú okrem bežného sídliskového materiálu aj fragmenty zdobenej keramiky. Tvary nádob a ich výzdoba dovoľuje lokalitu datovať do strednej doby bronzovej a priradiť ju predbežne k pilinskej kultúre. Jeden objekt na základe keramiky možno datovať do obdobia eneolitu.

R4 Košice - Milhošť: L2 Seňa (Pri prameni, Pri lánach) – výskum na polykultúrnom sídlisku.

Lýdia Gačková – Peter Šimčík, Archeológia Zemplín s.r.o.

Abstrakt nebol do redakčnej uzávierky dodaný.

Záchranné výskumy Múzea v Kežmarku v Ľubici a Kežmarku v roku 2011.

Marta Kučerová, Múzeum Kežmarok

Múzeum v Kežmarku v roku 2011 realizovalo viacero záchranných výskumov v intraviláne Kežmarku a Ľubice. Referát pojednáva o výskumoch v *Ľubici*, v interiéri a exteriéri kostola sv. Ducha so zreteľom na jeho vývoj a na parcele meštianskeho domu na *Športovej ulici č. 16*. Pri poslednom porovnáva nálezovú situáciu pri výskume na *Novej ulici č. 3 v Kežmarku*, keďže oba sa uskutočnili na parcelách meštianskych domov vybudovaných v 19. storočí, ktoré prekryvali staršie novoveké architektúry a sídliskové vrstvy s nálezmi zo stredoveku.

Sídliskové objekty z obdobia stredoveku v centre Trebišova.

Juraj Malec, Archeológia Zemplín s.r.o.

V závere roku 2010 realizovala súkromná archeologická firma *Archeológia Zemplín* záchranný archeologický výskum v rámci stavby: *Trebišov - sadové a terénne úpravy medzi NKP Kláštor pavlínov a gréckokatolíckym kostolom v Trebišove*. Počas terénneho výskumu boli objavené a zdokumentované tri archeologické objekty, datované na základe početného keramického materiálu do 13.-14. storočia. Objekty svojou polohou tvoria nepochybne súčasť rozľahlého stredovekého sídliska, skúmaného v 70-tych rokoch 20. storočia, konkrétne jeho neskorej fázy.

Archeologické výskumy Vlastivedného múzea v Hanušovciach n. T. v r. 2011 (1. časť)

Mária Kotorová –Jenčová, Vlastivedné múzeum Hanušovce n. Topľou

Vlastivedné múzeum v Hanušovciach n. T. uskutočnilo v r. 2011 takmer dve desiatky archeologických výskumov, z ktorých tri, realizované v katastri mesta Vranov n. T., predstavil príspevok na 20. stretnutí východoslovenských archeológov v Košiciach.

„Autosalón Vranov nad Topľou - Čemerné“

Na pravobrežnej terase Tople sa zistili tri zahľbené objekty. Osídlenie zaradujeme do včasného stredoveku.

„Vranov nad Topľou – administratívna budova - prístavba“

V súčasnosti centrálna poloha mesta predstavovala v štruktúre stredovekého mestečka severný okraj jeho centra. Výskum bol veľmi sťažený enormným nárastom terénu. Novoveké planírky predstavovali vyše 3 m. Jediný stredoveký objekt sa zistil v bahennej vrstve v hĺbke cca 3,5 m. Popri keramike sa tu našli drevené stavebné prvky (koly a rezivo).

3. „Kláštor paulínov vo Vranove nad Topľou“

Kláštor je situovaný na severnom okraji stredovekého mestečka, na mieste, kde už pred r. 1441 stál františkánsky kláštor. Sondáž v dotyku so základovým múrom odhalila viaceré úrovne terénu. Zachytili sa tiež stopy stavebnej činnosti (vápenná jama, suťové vrstvy) a sekundárne uložené ľudské lebky. Najzaujímavejším zistením je zachytenie muriva, ktoré nerešpektovalo súčasný vstup do objektu a tehlovej dlážky v rozľahlom interieri vymedzenom daným základovým múrom (v súčasnosti ide o exteriér kláštora).

Archeologické výskumy Vlastivedného múzea v Hanušovciach n. T. v r. 2011 (2. časť).

Ivana Malinková, Vlastivedné múzeum Hanušovce n. Topľou

Vlastivedné múzeum v Hanušovciach nad Topľou realizovalo v roku 2011 päť výskumov v *Bardejove*. Vo všetkých prípadoch šlo o predstihové sondážne výskumy na plochách stavieb. Výskum na *Veternej ulici č. 1* (cukráreň Oáza) odhalil asi 20 sídliskových vrstiev, siahajúcich do hĺbky cca 220 cm. Sonda na *Rhodyho ulici č. 1*, situovaná v niekdajšom dvorovom krídle objektu, odhalila minimálne tri staršie úrovne chodníka, deštrukciu piecky a tri zahĺbené objekty. Dve sondy na ulici *Dlhý rad*, nachádzajúce sa v susedstve evanjelického kostola, kolmo preťali jednu z obranných priekop okolo mesta, no výskum na tejto ploche ešte nie je ukončený. Skúmaná parcela na ulici *Pod brehom* sa síce nachádza na okraji historického jadra, no i tu sa našli sídliskové vrstvy preukázateľne do hĺbky 160 cm. Posledný výskum na *Hviezdoslavovej ulici č. 6* (Vináreň Pod viechou) odhalil staré drevené potrubie a sídliskové vrstvy do hĺbky 350 cm.

Ďalšie dva výskumy boli realizované v *okrese Sabinov*. Jeden v intraviláne mesta, na *Jilemnického ulici č. 5*, odkryl starú priekopu, ktorej zásyp siaha do hĺbky cca 3 metre. Výskum pri kostole v *Uzovských Pekľanoch* odkryl prikostolný cintorín. Výskum v kostole sv. Kataríny v *Kysaku* (okres Košice – okolie) priniesol nové poznatky o pochovávaní v lodi kostola. Výskum na *Hrade Zborov* (okres Bardejov) bol zameraný na preskúmanie vstupnej brány a dva malé investičné výskumy v *Podhoranoch*, okres Prešov, potvrdili existenciu pravekého sídliska, ktoré podľa nálezového materiálu zatiaľ s rezervou datujeme do doby bronzovej.

Hradisko v Kusíne (okr. Michalovce).

Rastislav Hreha – Martin Pristáš, Archeologický ústav SAV Košice/Krajský pamiatkový úrad Košice

V prednesenom referáte autori priniesli výsledky obhliadky ohláseného porušenia evidovanej lokality. *Slovanské hradisko* sa nachádza v lesoch *nad obcou Kusín*, podľa katastra vo vojenskom pásme Valaškovce. Autori okrem zdokumentovania poškodenia obranného valu a čiastočne aj vnútorného areálu načrtli aj problémy vzhľadom ku skutočnosti, že archeologická lokalita sa nachádza vo vojenskom pásme, kde nie je voľný prístup. Po prezentovaní terénnej situácie a získaných nálezoch bol uvedený aj ďalší postup v ochrane hradiska.

Predbežné výsledky výskumu opevnenia mesta Sabinov.

Marián Čurný – Rastislav Rusnák, Archeologický ústav SAV Košice

V referáte autori prinášajú predbežné výsledky výskumu *severnej línie opevnenia mesta Sabinov*. Tie súvisia s aktuálne realizovaným archeologickým výskumom, ktorý začal v marci a skončil v júni tohto roku. V spolupráci s PaedDr. Jozefom Mikom (Integrálna akadémia Sabinov) a Mgr. Martinou Snakovou, PhD. (Štátny archív v Prešove - pobočka Svidník) referát prináša aj viacero doposiaľ nezverejnených dobových a archívnych prameňov, medzi ktorými má osobitné miesto preklad „Celkového obrazu o stavbe opevnení mesta Sabinov“, z roku 1603.

Dva výskumy v Košiciach.

Rastislav Rusnák, Archeologický ústav SAV Košice

Z archeologických výskumov, ktoré AÚ SAV realizoval v roku 2011 v Košiciach, výraznejšie vystupujú dva. Prvým z nich bol výskum *dvorovej časti parcely na Hlavnej 96*, kde sa podarilo odkryť veľkú časť drevenej rámovej konštrukcie stredovekého domu, drevené časti prejazdu i neskorostredovekú žumpu. Druhým je rovnako výskum *dvorovej časti parcely na Dominikánskom nám. 11*, kde sa popri skúmaní stavebného vývoja parcely podarilo získať i niekoľko pozoruhodných nálezov.

17. stretnutie Európskej asociácie archeológov v Osle

V dňoch 14. až 18. septembra 2011 sa v nórskej metropole konalo 17. stretnutie Európskej asociácie archeológov (EAA). Logom tohtoročnej konferencie sa stal najdôležitejší archeologický nález z Nórska, vikingská loď z Osebergu.

Stretnutie bolo z organizačného hľadiska dobre zabezpečené. Potvrdzuje to aj fakt, že sa ho zúčastnilo takmer 900 archeológov nielen z Európy, ale aj Spojených štátov amerických, Kanady, krajín Blízkeho a Stredného východu (Turecko, Izrael, Irán), Kamerunu a Japonska. Účasť na mítingu bola podmienená členstvom v EAA. Slovensko tu úspešne reprezentovala Mária Hajnalová, Noémi Pažinová, Ján Beljak a Peter Tóth.

Na konferencii zaznelo celkovo 474 referátov a 92 posterov, ktoré boli rozdelené do 60 sekcií a okrúhlych stolov, kategorizovaných do šiestich veľkých tematických okruhov (interpretácia archeologického záznamu, kultúrne dedičstvo a formovanie identít, krajina a vzájomný vzťah krajiny a spoločnosti, prístav v pravekom a historickom období, pohľad na archeológiu v modernom svete, manažment zdrojov archeologického dedičstva). Prednášky a diskusné príspevky sa konali paralelne v konferenčných sálach hotela Radisson Blu Scandinavia a Múzea kultúrnej histórie. Abstrakty príspevkov prešli starostlivým výberom organizátorov sekcií, výsledkom čoho boli kvalitné prednášky a poslucháč mal častokrát dilemu vybrať si z obrovského množstva referátov tie najzaujímavejšie.

Konferenciu sprevádzal bohatý kultúrny program. Slávnostné otvorenie sa 14. septembra realizovalo v aule Univerzity v Osle, kde sa úvodného slova ujal predseda organizačného výboru Egil Mikkelsen. Nasledoval príhovor rektora univerzity Oleho Petter Ottersena, prezidenta EAA Friedricha Lütha a generálneho riaditeľa Vedenia kultúrneho dedičstva Jørna Holmeho. Na zahájení odznela aj úvodná prednáška Kristiana Kristiansena o európskom pohľade na škandinávsku archeológiu a Niny Witoszek o svete po Thorovi Heyerdahlovi. Hudobnú vložku tvorila nórska ľudová skupina Valkyrien Allstars. Otváracia recepcia sa konala v reprezentačných priestoroch novovekej pevnosti Akershus.

Pohľad na časť prezentovaných posterov (Foto: P. Tóth).

Európska asociácia archeológov usporiadala 15. septembra na počesť nováčikov párty v Múzeu kultúrnej histórie, kde sa mohli zoznámiť s vedením EAA a ako pamiatku na stretnutie dostali tričká s logom konferencie. Výročný večierok sa vo večerných hodinách konal v Chateau Neuf, kde sa o úvodnú zábavu postaral Kristian Kristiansen so svojou hudobnou skupinou Savage Blues Band. Slávnostná večera sa uskutočnila 17. septembra v reštaurácii Ekeberg s výhľadom na fjord a celé mesto s novou operou.

Týždeň pred a po konferencii sa organizovali exkurzie k najvýznamnejším archeologickým pamiatkam Nórska. Z tých najznámejších možno spomenúť lokality Alta, Bergen, Østfold, Oseberg a ďalšie. Priamo v Osle mal účastník možnosť navštíviť množstvo kultúrnych pamiatok a múzeí, z ktorých letmo spomeniem Múzeum kultúrnej histórie, Múzeum vikingských lodí, Múzeum Kon-Tiki, park sôch Vigeland a iné. Počas stretnutia sa v meste konal knižný festival a ekologický veľtrh, ktoré spríjemňovali voľné chvíle po prednáškach. I napriek nedávnym násilným udalostiam v Osle boli Nóri voči cudzincom veľmi milí a priateľskí.

Z konferencie som si odniesol mnoho odborných poznatkov, podnetných myšlienok a nových kontaktov, ale aj pekné spomienky z moderného európskeho mesta. Ďalšie, už 18. stretnutie Európskej asociácie archeológov sa budúci rok uskutoční vo fínskych Helsinkách.

Peter Tóth

Odborný seminár „Vybrané problémy archeológie stredoveku a novoveku na východnom Slovensku“ v Košiciach

Dňa 28.4.2011 sa uskutočnil odborný seminár „Vybrané problémy archeológie stredoveku a novoveku na východnom Slovensku“, ktorý organizačne vzišiel zo vzájomnej spolupráce medzi Archeologickým ústavom SAV a Východoslovenskou pobočkou Slovenskej archeologickej spoločnosti. Seminár pod záštitou jej predsedkyne, PhDr. Eleny Mirošayovej, CSc. privítal na pôde Oddelenia pre výskum východného Slovenska AÚ SAV v Košiciach jeho vedúci, Mgr. Rastislav Hreha, PhD. Organizátorom išlo o prípravu stretnutia odborníkov z radov archeológov i ďalších participujúcich vedných disciplín, ktorého hlavným motívom by bolo vzájomné informovanie o aktuálnych poznatkoch z uvedeného profesného profilu so zameraním na výsledky terénnych výskumov v posledných rokoch

a na ich vyhodnotenie. Preto aj jeho orientačné tematické okruhy boli nasmerované na aktuálne archeologické výskumy (mestá, sakrálné stavby, hradnú architektúru, dedinské prostredie, pochovávanie a iné) a keramickú produkciu, možnosti jej triedenia, vyhodnocovania a chronológiu.

Záber z podujatia (Foto: R. Rusnák).

Podujatia sa zúčastnili takmer tri desiatky účastníkov, ktorým bolo odprezentovaných spolu 12 referátov a jeden poster. V úvodnom referáte „3. sezóny archeologického výskumu pieskovej duny Templomhomok v k.ú. Veľký Kamenec/Strážne“ prezentoval riešiteľ tohto výskumu Martin Pristáš doterajšie výsledky bádania na tejto ťažbou piesku mimoriadne poškodenej lokalite. K hlavným zisteniam patrí vylúčenie existencie pozostatkov predpokladaného tehlového románskeho kostola a zaevidovanie intenzívnych dokladov pochovávaní v blízkosti jeho pôvodnej polohy. V referáte „Vrcholnostredoveký objekt z Moravian“ poukázali jeho autori Marián Vizdal a Marián Uličný na tvary keramických nádob z 12. stor. na Zemplíne. Mimoriadne vyčerpávajúcym spôsobom predstavila v referáte „Košice - Dolná brána. Kanalizácia“ Marcela Ďurišová stavebný vývoj objektov košickej mestskej kanalizácie v areáli Dolnej brány. Konečné konštatovanie, že od konca 14. po polovicu 19. stor. tu bolo identifikovaných 10 stavebných fáz, umožnilo postupné vyhodnotenie archeologického výskumu Dolnej brány, ktorý patrí k najrozsiahlejším výskumom v košickom Starom meste. Marián Uličný a Peter Harčar v referáte „Stredoveké nálezy zo Svätoplukovej ulice č. 1 v Prešove“ prezentovali chronologicky úzko vymedzenú sondu do problematiky keramickej produkcie 13. a 14. stor. v Prešove a tým teda aj do širšie ponímaného problému mestotvorného procesu. Referát Jána Krcha „Príspevok k problematike vývoja zástavby historického jadra Košíc – poznatky troch stavebno-historických výskumov“ priniesol pohľad na stavebný vývoj a detailnú periodizáciu objektov na uliciach Hlavnej 61, Kováčskej 22 a Pri Miklušovej väznici 3 v košickom Starom meste. Peter Šimčík v referáte „Záchranný archeologický výskum: Obnova objektu Kováčska 37, Košice“ prezentoval výsledky krátkodobého záchranného výskumu, počas ktorého sa podarilo čiastočne preskúmať objekt ľadnice s interesantnými nálezmi zo 16. a 17. stor. Marta Kučerová v referáte „Záchranné výskumy v Kežmarku s dôrazom na stredoveké a novoveké nálezy“ pripravila prehľad o uskutočnených archeologických výskumoch z obdobia stredoveku a novoveku na 8 polohách v historickom jadre Kežmarku a rovnako aj na Kežmarskom hrade. Marián Čurný v referáte „Výsledky sondáže v Konkatedrále sv. Mikuláša v Prešove“ predniesol výsledky archeologického výskumu v rokoch 2009 a 2010 s prihliadnutím na intenzitu a formy pochovávaní v prešovskej Konkatedrále. Rastislav Rusnák a Maroš Volovár v referáte „Zaznamenal Alexander Canoval v 17. storočí dispozíciu dominikánskeho kláštora v Košiciach?“ zhrnuli pre a proti argumenty týkajúce sa Canovalovho dobového náčrtu kláštora, pričom zohľadnili výsledky doterajšieho stavebno-historického a archeologického výskumu objektu. Ján Hunka v referáte „Nálezy vzácných stredovekých mincí z východného Slovenska“ odprezentoval výsledky dlhoročného numizmatického bádania o východnom Slovensku zameraného na mince z 11. až 15. stor. Prehľad numizmatickými pamiatkami bol doplnený o náčrt historického pozadia počas ich obehu. Lýdia Gačková odprezentovala kolektívny príspevok „Záchranné výskumy z obdobia stredoveku na Východoslovenskej nížine“, v ktorom podala základné informácie o archeologických výskumoch na 9 lokalitách z obdobia stredoveku, ktoré v rokoch 2008-2010 realizovala spoločnosť Archeológia Zemplín. Záverečný príspevok Márie Kotorovej-Jenčovej „Archeologický výskum stropkovského hradu“ bol sumou detailných informácií o výsledkoch archeologického výskumu stropkovského hradu (terajšieho kaštieľa), ktorý okrem iného priniesol výnimočnú kolekciu nálezov z obdobia novoveku. Na seminári bol prezentovaný aj poster Miklósa Rácza o pamiatkovom výskume v lodi a sakristii reformovaného kostola v Abaujvári.

Cieľom odborného seminára v Košiciach je vypublikovanie príspevkov v časopise Východoslovenský pravek a rovnako aj snaha o periodicitu podobných odborných stretnutí v budúcnosti.

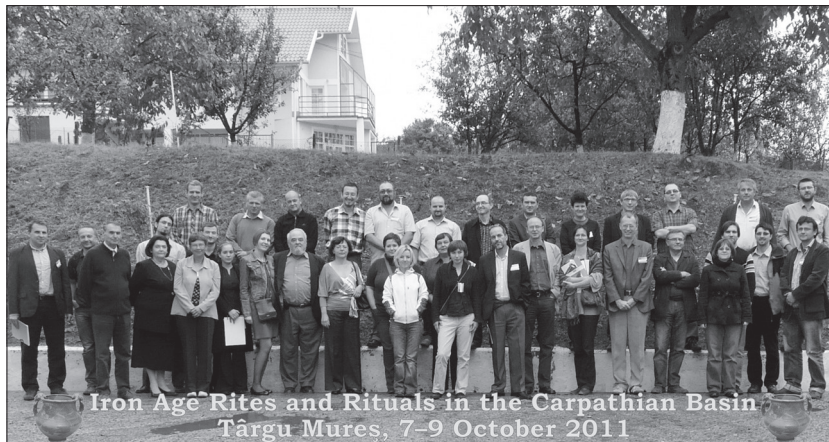
Marián Čurný – Rastislav Rusnák

Medzinárodné kolokvium v Târgu Mureș (Rumunsko)

Kolokvium pod názvom Iron Age Rites and Riuals in the Carpathian Basin organizačne zabezpečilo múzeum v Târgu Mureși, za podpory mesta a kraja Mureš. Konalo sa 6.-9.10.2010 v príjemnom prostredí mesta v „Diakonickom centre Bod Pétera“, kde bolo zabezpečené ubytovanie všetkých účastníkov, prednášková miestnosť, ako aj stravovacie služby.

Zúčastnilo sa ho vyše štyridsať odborníkov z Rumunska, Maďarska, Srbska, Poľska, Slovenka, Nemecka, Rakúska a Ukrajiny. K téme odznelo 26 referátov, množstvo diskusných príspevkov, ako aj tri poster z najnovších výskumov. Medzi účastníkmi boli zaslúžilí bádatelia, ale aj študenti a doktorandi. V rámci večerného programu bola zaujímavá prezentácia archeologických lokalít v 3D rozlíšení, ako aj názorné ukážky skenovania archeologických

Účastníci konferencie. (Foto: S. Beréczki).

predmetov. Všetky konferenčné materiály boli pripravené na vysokej úrovni: program, zoznam účastníkov, propagačné brožúrky, odborná literatúra. Za bonus považujem to, že už počas konferencie sme mali k dispozícii brožúrku s témami referátov, ako aj s ich krátkym resumé. Príspevky odzneli v anglickom jazyku, iba vo výnimočných prípadoch boli v nemčine.

Pomaly sa stáva pravidlom, že z konferencií, ktoré organizuje toto múzeum sú do roka vydané kvalitné zborníky. Takto sú odbornej verejnosti dostupné výsledky konferencie z doby bronzovej, ktorá sa konala v roku 2010, ako aj z doby laténskej, ktorá sa uskutočnila v roku 2009. Zborník z tejto konferencie vyjde v roku 2012. Organizačne bolo stretnutie veľmi dobre pripravené hlavne zásluhou kolegu Sándora Beréczkeho ako aj tímu spolupracovníkov. Zo Slovenska odzneli tri referáty. Za Archeologický ústav Nitra (G. Březinová) a z Krajského pamiatkového úradu Žilina (M. Furman) a z Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica (G. Brežňanová).

Gertrúda Březinová

Prednášky Manuela A. Fernández-Götza v Trnave a v Nitre

Manuel A. Fernández-Götz

Z iniciatívy prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc. pozvala Katedra klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave na krátky prednáškový pobyt perspektívneho mladého archeológa Manuela A. Fernández-Götza, ktorý nedávno ukončil svoju dizertačnú prácu na tému „Identita a moc: severovýchodná Galia v neskej dobe železnej“. Svoje doktorandské štúdium absolvoval v Španielsku a zároveň aj v Nemecku, jeho školiteľmi boli Prof. Dr. Gonzalo Ruiz Zapatero (Universidad Complutense de Madrid) a PD Dr. Dirk L. Krausse (Christian-Albrechts-Universität Kiel). Počas svojho štúdia získal viaceré štipendiá a ocenenia, absolvoval zahraničné stáže, napr. v Nemecku (RGK des DAI, Frankfurt n./M.), vo Veľkej Británii (University College London), v Holandsku (Vrije University Amsterdam) a vo Francúzsku (École Pratique des Hautes Études, Paris). Jeho publikačná činnosť zahŕňa dve knižné publikácie, okrem nich je autorom a spoluautorom viac ako 30 článkov a recenzií. Od novembra 2011 je pracovníkom inštitúcie Landesamt für Denkmalpflege Baden-Württemberg v Nemecku.

Dňa 27. októbra 2011 predniesol Manuel A. Fernández-Götz na pôde Trnavskej univerzity v Trnave, pre študentov a učiteľov klasickej archeológie prednášku na tému „Opidá, archeológia krajiny a identita v centrálom Španielsku v dobe železnej“.

Dňa 28. októbra bol Manuel Fernández-Götz hosťom Archeologického ústavu SAV v Nitre, kde odznela prednáška na tému „Svätyně a budovanie kolektívnej identity: teoretické prístupy a praktické prípadové štúdie“. Vo svojej prednáške sa venoval problematike regionálnych mocenských centier v oblasti Trevíru v závere doby železnej a v dobe rímskej. Poukázal na dôležitú úlohu svätýň ako regionálnych centier náboženstva, ktoré sa významnou mierou podieľali na formovaní „vyššej“ formy regionálnej identity, pričom neopomenul ani ekonomickú stránku tohto procesu. Po prednáške navštívil Manuel Fernández-Götz v sprievode Mgr. Barbary Zajacovej Nitriansky hrad, Diecézne múzeum a Ponitrianske múzeum.

Odborný program v Bratislave zabezpečil pre host'a **Mgr. Radoslav Čambal. Okrem svojho pracoviska (SNM - Archeologického múzea) ho sprevádzal aj na Bratislavskom hrade a na Devíne.**

Prvý prednáškový pobyt Manuela A. Fernández-Götza na Slovensku sa uskutočnil za spolupráce Katedry klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave, Archeologického ústavu SAV v Nitre, SNM - Archeologického múzea v Bratislave, Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV a občianskeho združenia Pro Archaeologia Classica.

Klára Kuzmová-Róbert Daňo

Druhé kolokvium doktorandov Archeologického ústavu SAV v Nitre

V dňoch 9. - 10. novembra sa v priestoroch Archeologického ústavu uskutočnilo druhé doktorandské kolokvium interných a externých doktorandov v rámci projektu „Centrum výskumu najstarších dejín stredného Podunajska (Výskum a vývoj)“. Oproti predchádzajúcemu kolokviu sa počet doktorandov výrazne rozrástol, pribudli traja interní a piati externí študenti postgraduálneho štúdia. Súčasná bilancia doktorandov v Archeologickom ústave SAV je osem interných a deväť externých doktorandov. Podujatie bolo rozdelené na dva tematické okruhy. V prvej časti prezentovali doktorandi v chronologickom poradí od paleolitu až po stredovek dosiahnuté čiastkové výsledky svojich dizertačných prác a informovali plénum aj o ostatných činnostiach a aktivitách v rámci doktorandského štúdia. V druhej časti kolokvia odzneli prednášky vedeckých pracovníkov Archeologického ústavu SAV venované predovšetkým metodike výskumu a súčasnému stavu bádania. Obidva dni viedol a usmerňoval prof. PhDr. J. Bátora, DrSc.

Na začiatku predstavili svoje doterajšie výsledky a ďalšie perspektívy svojich dizertačných prác interní doktorandi druhého ročníka. Na úvod prezentoval svoje dosiahnuté pokroky Mgr. P. Tóth v práci s názvom „Stratégia, dynamika a štruktúra osídlenia v neolite až staršej dobe bronzovej medzi Ponitím a Poiplím“ (školiteľ: prof. PhDr. J. Bátora, DrSc.). Ako ďalšia sa s prezentáciou k pravekému obdobiu predstavila Mgr. D. Marková „Sídliiskové areály západnej enklávy juhovýchodných popolnicových polí z pohľadu analýzy sídliska v Radzovciach“ (školiteľ: prof. PhDr. V. Furmánek, DrSc.). Príspevok k protohistorickému obdobiu predniesol Mgr. R. Ölvecký s témou „Rímsky mocenský zásah v stredodunajskom barbariku v období markomanských vojen“ (školiteľ: PhDr. J. Rajtár, CSc.). Ďalej nasledovali prezentácie prác zamerané na obdobie stredoveku od Mgr. M. Vojtečka „Stredoveká dedina na severozápadnom Slovensku“ (školiteľ: PhDr. M. Ruttkay, CSc.) a Mgr. Z. Polákovéj „Stredoveké prikostlné cintoríny v Gemeri a Novohrade“ (školiteľ: PhDr. M. Hanuliak, DrSc.). Na vystúpenia študentov druhého ročníka plynule nadviazali príspevky nových interných doktorandov. Najprv Mgr. J. Elgyütt prezentoval svoje ciele práce k téme „Cudzinci a domáci na území severne od stredného Dunaja v 1. tisícročí po Kr.“ (školiteľ: PhDr. M. Ruttkay, CSc.), po ňom vystúpila Mgr. L. Luštiková s príspevkom „Osídlenie východného Slovenska v dobe rímskej“ (školiteľ: PhDr. K. Pieta, DrSc.) a napokon Mgr. T. Vangľová s témou „Včasnostredoveká keramika z mocenského centra Bojná“ (školiteľ: PhDr. G. Fusek, CSc., konzultant: PhDr. K. Pieta, DrSc.).

Po krátkej prestávke prezentovali svoje parciálne výsledky dizertačných prác externí doktorandi. Na úvod vystúpila Mgr. B. Zajacová s príspevkom „Pohrebisko lužickej kultúry v Mikušovciach“ (školiteľ PhDr. R. Kujovský, CSc.). Nasledovali Mgr. B. Kovár s prednáškou „Laténske osídlenie na juhu stredného Slovenska a priľahlej časti Maďarska“ (školiteľ PhDr. K. Pieta, DrSc.) a Mgr. E. Fottová s témou „Typologicko-chronologický vývoj keramickej produkcie v 8.-12. stor. v oblasti Nitry“ (školiteľ PhDr. P. Bednár, CSc.). Následne sa predstavili externí doktorandi prvého ročníka. Mgr. P. Schreiber predstavil tému „Mobilita loveckých kolektívov mladého paleolitu v hraničnej slovensko-maďarskej oblasti (s dôrazom na povodie Ipľa)“ (školiteľ doc. PhDr. Ľ. Kaminská, CSc.). Pokračoval Mgr. M. Cheben s príspevkom „Surovinová základňa a typologický vývoj štiepanej industrie v kultúre lineárnej a železovskej skupine na juhozápadnom Slovensku“ (školiteľ PhDr. M. Soják, PhD.). Následne vystúpila Mgr. Z. Staneková s prednáškou „Osídlenie severného Slovenska v dobe rímskej (na základe nálezov z Liptovskej Mary)“ (školiteľ PhDr. K. Pieta, DrSc.). Blok ukončila Mgr. A. Slaná s príspevkom „Predmety dennej potreby na sídliskách a pohrebiskách z 9.-12. storočia“ (školiteľ PhDr. M. Hanuliak, DrSc.).

Druhý tematický okruh tohto dvojdnového stretnutia bol venovaný prednáškam vedeckých pracovníkov Archeologického ústavu. Prof. PhDr. J. Vladár, DrSc. v príspevku „Problematika opevnených osád zo záveru staršej doby bronzovej (Košice-Barca a Spišský Štvrtok)“ sústredil svoju pozornosť na prenikanie stredomorských vplyvov do Európy. Po ňom vystúpil prof. PhDr. A. Ruttkay, DrSc. s príspevkom „Stredoveké vojenstvo a výzbroj“. Vo svojej prednáške oboznámil účastníkov s prameňmi k poznaniu vojenstva a výzbroje v 8.-16. stor. PhDr. G. Fusek, CSc. referoval o včasnოსlovenskom osídlení strednej Európy, kde načrtol základné problémy a riešenia datovania a rozšírenia včasnოსlovenských kultúr. Prvý deň kolokvia ukončil PhDr. M. Hanuliak, DrSc. s referátom „Zložky pohrebného ritu vo veľkomoravskom období“.

Na druhý deň pokračoval v prednáškovom bloku pracovníkov SAV prof. PhDr. A. Ruttkay, DrSc. s príspevkom o dvorcoch vo včasnom a vrcholnom stredoveku z územia Čiech, Maďarska a Slovenska. O svojich publikovaných výsledkoch o vrcholnostredovekých sídliskách Slovenskej Novej Vsi - Zelenči a v Senci – Svätom Martine informoval PhDr. M. Hanuliak, DrSc. Pohrebiskám belobrdskej kultúry v Nitre-Šindolke venoval pozornosť PhDr. G. Fusek, CSc. Ukázal, ako na základe štatistických metód možno rozdeliť pochovávanie na pohrebiskách na jednotlivé fázy. Vyvrcholením kolokvia bola rozsiahla prezentácia moderátora stretnutia prof. PhDr. J. Bátora, DrSc. o pohrebiskách

zo staršej doby bronzovej z Mýtnej Novej Vsi a Jelšoviec. Na obrázky bohatom príspevku predstavil množstvo zaujímavých pravidiel, ale aj zvláštností v pohrebnom ríte staršej doby bronzovej.

Ďalšie stretnutie, v poradí už tretie, sa uskutoční v prvej polovici roka 2012. Záverom možno popriať všetkým doktorandom do budúcnosti veľa energie, elánu a nikdy nekončiaceho optimizmu potrebného k naplneniu a dosiahnutiu svojich predsavzatých cieľov.

Róbert Őlvecký/ Terézia Vangľová

Konferencia Archeologie & Antropologie

Pod záštitou Národného múzea v Prahe sa 16. novembra 2011 uskutočnila konferencia, ktorá mala za cieľ oslovit' archeológov i antropológov. Konala sa v novej budove Národného múzea (bývalé Federálne zhromaždenie). Na celkovej príprave podujatia sa podieľali Oddelenie praveku a Oddelenie antropologie NM, predovšetkým kolegyne PhDr. Jarmila Valentová a Mgr. Lucie Véllová. Ako vyplynulo už z úvodných vstupov pri zahájení konferencie od RNDr. P. Velemínskeho, Ph.D. a PhDr. J. Valentové, konferencia sa stretla s veľkým ohlasom a 15 referátov je toho dôkazom. Je to aj dôvod, prečo toto stretnutie považujú za začiatok novej tradície a konferencie tohto rázu sa budú organizovať pravidelne. Pozitívne je, že zároveň organizátori vyšli s ponukou publikovať referáty v Sborníku SNM Praha. Bohatá bola účasť odborníkov i študentov oboch disciplín (okolo 70 prihlásených). Z dôvodu zaujímavých tém uvádzam celý zoznam referátov: Prof. RNDr. Ivo Budil, DrSc. *Rizikantní soužití: Archeologie, antropologie a ideologie na přelomu devatenáctého a dvacátého století*. Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc. *Komise UIPP pro funerální archeologii a lidské oběti u Thráků a Gétů na Balkáně*. Mgr. Markéta Pechníková *Rozdílnosti v zubním věku určeném z RTG snímků dvojčat*. Mgr. David Parma – Mgr. Jiří Kala *Antropologie na záchranných výzkumech. Příklady z terénní praxe ÚAPP Brno*. Mgr. Klaudia Daňová, Ph.D. *Deti na pohrebiskách staršej doby bronzovej* PhDr. Gertruda Březinová, CSc. – RNDr. Július Jakab, CSc. – Prof. PhDr. Jozef Vladár, DrSc. *Ludské kosti s intencionálnymi zásahmi v pithose z objektu karpatskej mohylovej kultúry v Nitre*. PhDr. Petr Křišťuf, Ph.D. – Mgr. Lukáš Friedl, M. A. *Pohřební aktivity na lokalitě Dobešice – „Na hrůbátech“ (okr. Písek): spolupráce archeologie a antropologie*. Prof. PhDr. Václav Furmánek, DrSc. – Doc. RNDr. Jaroslava Pavelková, CSc. *Antropologická charakteristika popelnicových polí na Slovensku* RNDr. Ivana Jarošová, Ph.D. – PhDr. Gejza Trgina – Mgr. Tomáš Zachar *Antropologický rozbor kosterních pozůstatků lidu lužické kultury ze žárového pohřebiště v Žiaru nad Hronom – Horných Opatovicích na Slovensku*. RNDr. Ivana Jarošová, Ph.D. – Mgr. Jaroslav Jiřík, Ph.D. – Mgr. Jiří Vávra – Mgr. Marcela Višková *Populace z doby stěhování národů z pohřebiště v Praze – Zličíně z pohledu fyzické antropologie a archeologie*. PhDr. Jaromír Beneš, Ph.D. – RNDr. Miluše Dobisíková – RNDr. Emanuel Žďárský, CSc. *Raně středověké pohřebiště v Netolicích a současná populace netolických starousedlíků (archeologie, antropologie, genetika): stav výzkumu*. PhDr. Milan Hanuliak, DrSc. – RNDr. Branislav Kolena, Ph.D. *Kategorizácia jedincov pochovaných v opevnenom sídlisku z 9.-10. stor. z Mužle-Čenkova*. Doc. RNDr. Eva Drozdová, Ph.D. – Prof. PhDr. Josef Unger, CSc. *Člověk v povodí Harasky v 9. až 11. stol.* Mgr. Kristýna Pižová – Doc. RNDr. Eva Drozdová, Ph.D. – PhDr. Ludvík Belcredi – RNDr. Markéta Zachová, Ph.D. *Antropologická analýza kosterních pozůstatků z kaple sv. Kateřiny v Předklášteří u Tišnova*. Mgr. Erika Průchová – Mgr. David Daněček – Mgr. Kamil Smíšek *Prostorová distribuce jedinců v závislosti na demografických parametrech na pohřebišti v Hostivicích*.

Program na jeden rokový deň bol veľmi bohatý a tým priestor na diskusiu obmedzený, v podstate sa realizovala iba v kuloároch. Napriek tejto malej kritické poznámky bola konferencia veľmi dobre pripravená a otvorila množstvo nových podnetov vo vzájomnej spolupráci týchto dvoch vedných disciplín.

Oživením celej konferencie bolo aj to, že so súhlasom prednášajúcich sa referáty nahrávali pre Český rozhlas Leonardo/univerzita, kde budú postupne prezentované.

Gertruda Březinová

Medzinárodné sympóziu Region na prelome – Horné Podunajsko 50 pred až 50 n.l. 17. - 20. november 2011

Už v poradí V. sympóziu organizované v rámci výskumného projektu RiU (Region im Umbruch) Univerzitami v Grazi (A), Pasove (G) a Regensburgu (G) sa tento rok konalo v priestoroch Karl-Franzens Univerzity v Grazi. Stretnutie otvoril vice-ktor univerzity Peter Scherrer a úvodný referát predniesol Peter Herzog z Regensburgu *Vznik rímskej provincie. Myšlienky k rímskemu právu a rímskej politike*. Prednášky boli rozdelené do 6 tematických blokov.

Prvý blok bol venovaný neskorému laténu, obyvateľom a identite, prednášateľmi boli Thomas Lindner (Salzburg): *Predrímska onomastika z indogermánskeho hľadiska*, Patrizia de Bernardo Stempel (Vitoria-Gasteig): *Úvahy ku keltským názvom kmeňov v Hornom Podunajsku*, Marjeta Šašel Kos (Ljubljana): *Cincibilus a pochod C. Cassia Longinusa do Macedónie*, Manfred Hainzmann (Graz): *Norikum a jeho civitates*, Peter Kovacs (Piliscsaba): *Oblasť Jantárovej cesty a jej obyvateľstvo*, Heinrich Zabethlicky (Viedeň): *Myšlienky k Bójom na prelome*, Wolfgang Artner (Graz): *Poznámky k neskorej laténskej dobe v Štajersku*. Wolfgang Artner prezentoval nálezy z Grazu a nové

sídliská objav. Zdôraznil nálezy neskorolátenských hrncov s kyjovitým okrajom ako typický prejav norických Keltov, pričom bol nadšený nálezmi tejto keramiky aj z územia Bratislavy a viackrát citoval práce R.Čambalu (SNM-AM). Poslednú prednášku prvého bloku mal Georg Tiefengraber (Graz): Severní Tauriskovia. Na záver dňa mal slávnostný prejav profesor Gerhard Dobesch (Viedeň) *O pôvode rímsko-provinciálnych kultúr*. Účastníci si potom mohli pozrieť novozriadené univerzitné múzeum.

Druhý prednáškový blok bol zameraný na hospodárstvo a prepravu, referovali Thomas Saile (Regensburg): *Ťažba soli v dobe železnej v strednej Európe – vrcholy a úpadok*, Heimo Dolenz – Henrik Pohl (Klagenfurt): *Hlavná cesta Norikom? – Hrobové nálezy z Kühnsdorfu v juhovýchodnom Korutánsku*, Fodorean Florin (Cluj/ Erfurt): *Rímske itineráre a cesty v Panónii a Dácii*, Christoph Baur (Klagenfurt): *Akultúracia na príklade domácich nálezov, hlavne keramiky z Magdalensbergu*, Susanne Zabehlicky-Scheffenecker (Wien): *Vasa vecta in carris crepantibus. Včasná sigillata v Noriku a pozdĺž Jantárovej cesty*. Pani Zabehlicky-Scheffenecker sa dotkla aj nálezov z územia bratislavského oppida, pričom spomenula aj spoluprácu s Andrejom Vrtelom (FFUK).

Tretia téma bola venovaná numizmatike, prednášali: Wolfgang Vetter (Salzburg): *Zlato Tauriskov z geologického hľadiska*, Ursula Schachinger (Graz): *Obeh mincí v neskorom laténe v juhovýchodnom alpskom prostredí*, Günther Dembski (Viedeň): *Prechod od platidla Keltov k Rimanom, južne a severne od stredného Dunaja*, Stefan Krmníček (Leicester): *Včasné platidlá a obeh mincí na Magdalensbergu*, Peter Kos (Ljubljana): *Mincovníctvo Tauriskov a Norikov – Dilemy a otvorené otázky*. Uvedené prednášky boli zaujímavé aj z pohľadu nálezov latenských mincí na území Bratislavy. Štefan Krmníček zaujal referátom o nálezoch mincí v dlažbách obytných objektov na Magdalensbergu.

Štvrtý tematický blok preberal topografiu a dejiny osídlenia Raetie. Prednášali: Günther Fleps (Augsburg): *Väčší ako sa predpokladalo. Rímsky Augsburg v zrkadle najnovších výskumov*, Gerald Grabherr (Innsbruck): *K včasnej rímskej dobe v juhoalpských oblastiach Raetie*, Julia Kopf (Innsbruck): *Brigantium a prítomnosť prvého rímskeho vojska*. Na záver druhého dňa si účastníci sympózia mali možnosť pozrieť Krajinské múzeum Joanneum na zámku Eggenberg (numizmatika, archeológia) zriadené podľa najmodernejších výstavných kritérií a technologických vymožeností modernej doby. Unikátne nálezy z halštatskej mohyly v Klein-Klein a vozík zo Strettwegu sú dominantami expozície, ale množstvo jantárových šperkov tiež vyrážalo dych. Vystavené mince sú uložené pod elektronickou lupou, akýmsi skenerom, takže každý má možnosť detailne si mincu poobzerať z averzu a reverzu a pritom sa mu na obrazovke ukazuje detailný popis pozorovaného predmetu.

Piaty tematický blok v sobotu doobeda rozoberal topografiu a dejiny osídlenia severozápadného Norika. Ako prvý vystúpil Dragan Božić (Ljubljana): *K počiatkom osídlenia na Magdalensbergu a Gurine v Korutánsku*, Eleni Schindler Kaudelka (Graz): *Tri augustovské nálezy celky z Magdalensbergu*, Kordula Gostencnik (Viedeň): *Včasnorímske osídlenie v Oberdrauburgu*, Hannsjörg Ubl (Bruneck): *Pustertal a horné údolie Drávy (ager Aguntinus)*, Michael Tschurtschenthaler – Martin Auer (Innsbruck): *Včasné Aguntum*, Felix Lang (Salzburg): *Tradície laténskej doby v Iuvavum*.

Poobedňajší šiesty tematický blok na tému topografia a dejiny osídlenia Panónie a juhovýchodného Norika otvorila Margaréta Musilová (Bratislava) s prednáškou *Bójska Arx v Bratislave*. Účastníci stretnutia boli veľmi zvedaví na výsledky archeologického výskumu na bratislavskom hrade a podľa odozvy v diskusii a po prednáškach boli ohromení objavom kamennej rímskej architektúry v neskorolátenskom prostredí a nálezom zlatého keltského pokladu. Profesor Dembski gratuloval k objavu nového typu mince – zlatému Nonnosu, profesor Dobesch sa priklonil k datovaniu stavieb do rozmedzia rokov 50 – 30 pred n.l. Kristína Adler-Wölfl (Viedeň) prezentovala *Počiatky Vindobony*, Szilvia Bíró (Győr) – Heike Schneider (Jena) – Felix Teichner (Heidelberg): *Interdisciplinárne bádanie v okolí Murselly*, Peter Kiss (Szombathely): *Savaria*, Dénes Gabler (Budapešť): *Osídlenie nie mestského charakteru v oblasti Savarie*, Christoph Hinker (Viedeň): *Flavia Solva pred udelením mestských práv. Nálezy z insuly XL*, Karl Oberhofer (Innsbruck): *Rímske sídlisko v Schönbergu, OG Hengstberg, VB Leibnitz, Štajersko*, Bernhard Schrettle (Graz): *Frauenberg pri Leibnitzi – Premena svätyne z neskorolátenského kultového miesta k mimomestskému chrámovému okrsku*.

Záverečný prejav sympózia mal Josef Löffl (Regensburg): *Ekonomický význam antiky*, pričom prítomných prekvapil a zaujal tým, že hovoril o možnostiach uplatnenia vedcov bádateľov, ktorí napriek klasickému vzdelaniu, nenájdu prácu v archeológii, ale tak ako on môžu byť užitoční pre tzv. *think tanky* priemyselných megakoncernov, ktoré práve potrebujú ľudí rozhladených, iného zamerania, aby riešili problémy doby: krízy, prírodné katastrofy na dejinných príkladoch z minulosti. Finančne sa to vraj veľmi oplatí, len treba hľadať kde je záujem a ten je, vraj veľký. Musím konštatovať, že napriek tomu, že sa podujatie konalo aj cez víkend, všetci účastníci poctivo sedeli na prednáškach do poslednej minúty. Okrem samotných prednášajúcich sa sympózia zúčastnili aj študenti jednotlivých rakúskych a nemeckých univerzít. V nedeľu bola zorganizovaná exkurzia na Frauenberg/Seggauberg a do Flavie Solvy, teda miest, ktoré SAS plánuje navštíviť na budúci rok v rámci podujatia Jantárová cesta I.

Margaréta Musilová

Výstava Odkryté kapitoly Bratislavy – Bratislavský hrad

Dňa 10.11.2011 bola v Zichyho paláci otvorená 1. výstava v rámci projektu Odkryté kapitoly Bratislavy. Cieľom projektu **Odkryté kapitoly z dejín Bratislavy** je širokej a odbornej verejnosti odhaliť cez rôzne pohľady - od faktov až po umelecké impresie históriu Bratislavy, jej vplyv na súčasnosť a upozorniť na kultúrne bohatstvo, ktoré toto multikulturálne mesto ukrýva. Cieľom je aj vyzdvihnúť povedomie občana „bratislavčana“, je to výzva na zamyslenie sa nad miestom kde žije a čo ho celé stáročia ovplyvňovalo.

Nosnou témou prvej výstavy projektu sú nové archeologické objavy na Bratislavskom hrade očami detí a umelcov. Má priblížiť širokej a odbornej verejnosti významné časti najnovšieho archeologického výskumu a jeho jedinečných nálezov, ktoré boli ocenené časopisom Pamiatky a múzeá ako „Objav roka 2009“. Výstava pozýva spoločne spoznávať tajomstvá a odkrývať kapitoly histórie, čo sa celé storočia ukrývali pod dominantou mesta, čo ho robí jedinečným a na čo môžeme byť hrdí. Význam tejto národnej kultúrnej pamiatky je nie len pre dejiny Bratislavy, ale aj pre dejiny celej krajiny.

Autorky projektu Iveta Kulifajová a Marta Janeková, bývalé pracovníčky Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave, ktoré roky reštaurovali keramické nálezy z mesta a Devína, prizvali do spolupráce archeológov - Dr. Margarétu Musilovú (Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave), Dr. Jarku Schmidtovú (Múzeum mesta Bratislavy) a Dr. Vladimíra Turčana (Archeologické múzeum-SNM). Marta Janeková vedie keramický krúžok pre deti zo ZŠ v Pustých Úľanoch. Na výstave sú vystavené práve keramické diela týchto detí, ktoré do nich pretavili svoje dojmy z návštevy výstavy Svedectvo vekov v Klenotnici na hrade. Deti z hliny vytvorili veľké keramické Biateky a Nonnosy, plastiku

Pohľad na priestory výstavy

nohy z eneolitu, stredoveké poháre a mnohé iné, ktoré sú spolu s replikami zlatých biatekov vystavené vo vitríne. Do projektu boli zapojení aj žiaci zo Základnej školy so sluchovým postihnutím v Bratislave pod vedením Zuzany Knapovej-Daubnerovej vo veku od 8 do 17 rokov. M. Musilová urobila najprv deťom prednášku o archeologickom výskume na hrade a následne si predmety prišli osobne pozrieť do Klenotnice, kde priamo v jej priestoroch tvorili. Ich kresby sú nainštalované na paneloch, ktoré spolu vytvárajú podobu hradu, výkresy navodzujú okná a cez ne pohľad do detskej duše. Na štyroch rolovacích paneloch sú fotografiami ilustrované najvýznamnejšie objavy z archeologického výskumu z eneolitu a doby laténskej. Keďže to má byť pohľad do histórie prostredníctvom faktov a emócií, sa výtvarní umelci zapojení do projektu (Ján Mózer, Peter Mózer, Iveta Kulifajová, Marta Janeková a Katarína Alexyová-Fígerová) nenechali zaprieť. Inšpirovali ich sondy na severnej terase hradu, vyskartované črepy, stratigrafické vrstvy, ich farebnosť a rôzne pohnuté osudy dejín na hrade. Výstavu slávnostne otvorila starostka mestskej časti Staré Mesto v Bratislave PhDr. Tatiana Rosová, za širokej účasti verejnosti a médií. Po skončení výstavy v Zichyho paláci koncom novembra si ju záujemci budú môcť pozrieť v priestoroch Centra divadla, literatúry a vzdelávania na Školskej ulici v Bratislave, kde zotrvá až do konca januára. Potom sa detské práce možno natrvalo premiestnia do areálu hradu. Výstava splnila účel, našla iné formy ako komunikovať s históriou, umožnila jej aby prišla medzi ľudí. V rámci projektu majú byť ďalšie výstavy venované Rímskemu kastelu Gerulata, Rybárskej bráne a Slovanskej Bratislave.

Margaréta Musilová–Iveta Kulifajová

Výstava Svedectvo času na Bratislavskom hrade

V máji t.r. bola na Bratislavskom hrade – Klenotnici otvorená archeologická výstava Svedectvo času z najnovších a starších nálezov na Bratislavskom hrade. Usporiadateľom výstavy bolo Historické múzeum SNM v spolupráci s Mestským ústavom ochrany pamiatok v Bratislave a Archeologickým múzeom SNM. Autormi sú Peter Bárta, Klára Füryová, Branislav Lesák, Margaréta Musilová, Branislav Resutík a Andrej Semanko. Výstava, ako už hovorí jej podnázov, sa sústreďuje na prezentáciu nálezov pochádzajúcich z rozsiahleho archeologického výskumu na hrade v rokoch 2008-2010. Výskum bol ocenený cenou časopisu Pamiatok a múzeí ako Objav roka 2009 hlavne

za objav komplexu stavieb rímskeho charakteru v neskorolátenskom prostredí a za objav pokladu zlatých keltských statérov a strieborných mincí. Výstava začína pohľadom na najstarší predmet – eneolitickú plastiku nohy uloženú v sklenenej pyramíde. Voľne tak nadväzuje na jej predchodkyňu – Moraviansku venušu. Schádza sa do suterénu, kde sú v ďalších dvoch vitrínach vystavené eneolitické keramické nádoby, kostená a kamenná industria. Ďalších päť vitrín uschováva fragmenty rímskych amfor z 1. storočia pred.n.l., norické mince typu Eis-Magdalensberg zo staršieho výskumu T. Štefanovičovej, spečené mince typu Karlstein z nádvorja (výskum 2008-10), poklad mincí zo Zimnej jazdiarne – 15 originálov zlatých statérov Biatekov a Nonnosov, 4 strieborné tetradrachmy Biateky a Nonnosy a tri drachmy. Návštevníci si môžu pozrieť aj ďalšie nálezy, ktoré sa nachádzali na dlažbe Rímskej stavby I v jazdiarni - rímsku pečatnú schránku a unikátnu sklenú nádobu, helenistického pôvodu. Určite všetkých upúta aj unikátny rímsky zvonec, veľký kus jantáru a modrého pigmentu. V poslednej vitríne s nálezmi z neskorej doby laténskej sú uložené ukážky rímskych dlažieb a omietok, pochádzajúcich z piatich stavieb antického charakteru. Na hornom poschodí, na ktoré sa návštevník dostane schodmi cez Korunovačnú vežu, sú v šiestich vitrínach staršie veľkomoravské nálezy, omietka z baziliky a milodary pochádzajúce z hrobov okolo kostola. Unikátnym nálezom je byzantská pečať z 10. – 11. storočia, z najnovšieho výskumu na nádvorí paláca. Jedna vitрина je venovaná obdobiu panovania Žigmunda Luxemburského a nálezom z 15. storočia a ďalšie neskorému stredoveku a novoveku. Autori výstavy nezabudli ani na obdobie napoleonovských vojen a rakúsko-uhorskej monarchie. Keďže výstava bola usporiadaná v Klenotnici ako jedinom voľnom výstavnom priestore počas trojročnej rekonštrukcie hradu, zároveň bola aj týmto priestorom ochudobnená o možnosť inštruktívnych panelov. Návštevníci sa nemajú ako bližšie dozvedieť o vystavených exponátoch, iba prostredníctvom televíznej obrazovky, na ktorej sa premieta nahrávka s autormi výskumu. Koncom t. roka by mal vyjsť podrobný katalóg výstavy. Sprievodnými podujatiami boli dve prednášky archeológov z Mestského ústavu ochrany pamiatok na hrade. Napriek drobným nedostatkom bol záujem o výstavu veľký, už dnes ju videlo viac ako 25 000 návštevníkov. Pre tento záujem bude predĺžená až do konca mája 2012. Kto nemá možnosť cestovať do Bratislavy a chce si ju pozrieť na internete nech si klikne na stránku http://www.slovakeana.sk/pano/002524_VR000001/index.php. MÚOP v spolupráci so spoločnosťou Slovakeana a s Historickým múzeom SNM pripravilo jej virtuálnu prehliadku.

Margaréta Musilová

POZVÁNKA NA EXKURZIU

Jantárová cesta I

O Jantárovej ceste počúvame toľko, obzvlášť v archeológii, ale málokto z nás môže povedať, že vie a pozná miesta kadiaľ táto trasa prebiehala. Najviac ju zviditeľnili Rimanovia, pretože verili v liečivú silu jantáru a pozdĺž jej trasy založili mestá. Na budúci rok by sme chceli pre členov Slovenskej archeologickej spoločnosti pripraviť krátku, ale atraktívnu exkurziu z Bratislavy do Aquileie. Z Bratislavy by sa išlo cez Carnuntum, tak aby sme sa napojili na trasu Jantárovej cesty, ktorá vychádzala z Carnunta, pri západnej bráne tábora légie, kde tábor dosiahla aj limitná cesta z Vindobony. Rímska cesta, ktorá viedla cez mestá *Scarbantia* (Sopron), *Savaria* (Szombathely), *Poetovio* (Ptuj), *Celeiu* (Celje) a *Emonu* (Ljubljana) do *Aquileie* na pobreží Jadranského mora je na mnohých týchto lokalitách ešte viditeľná, respektívne znovuobjavená. Naspäť by sme išli cez Cividale Friuli, mesto založené Cézarom ako *Civitate Forum Iulii* do Rakúska na keltské oppidum Magdalensberg, blízko ktorého ležalo antické *Virunum*. Odtiaľ do Grazu, kde si nenecháme ujsť úžasné Archeologické múzeum v Zámku Eggenburg (vystavené sú tam skvosty z halštatskej mohyly v Klein Klein a vozík zo Strettwegu) a odskočíme si do rímskeho mesta *Flavia Solva*, ktoré sa rozprestieralo pod kultovým miestom Frauenberg (keltská svätyňa a chrám bohyně Isis). Cesta by mala trvať 5-6 dní a plánujeme ju zorganizovať koncom mája. Ak niekto z Vás už teraz vie, že by sa exkurzie rád a záväzne zúčastnil, napíšte mi predbežný záujem na email: margaréta.musilova07@gmail.com. Druhá etapa Jantárovej cesty II povedie na ďalší rok na sever k Baltickému moru, aby sme si ho aj sami mohli nazbierať.

Margaréta Musilová

Archeologický skanzen Trzcinica – Karpatská Trója

V júli 2001 bol slávnostne otvorený archeologický skanzen v obci Trzcinica neďaleko mestečka Jasło v juhovýchodnom Poľsku. Výstavba sa začala v roku 2007. Plánované otvorenie v roku 2010 zmarila povodeň. Voda, ktorá areál skanzenu zaplavila, veľmi poškodila už hotové objekty a ich vybavenie. Obnova trvala celý rok. Vybudovanie skanzenu priamo na archeologickej lokalite je výsledkom nadšenia a veľkého úsilia skupiny ľudí, na čele ktorých stál riaditeľ múzea v Krosne mgr. Jan Gancarski.

Skanzen v súčasnosti zaberá plochu 8 ha a skladá sa z dvoch častí. Jedna časť je situovaná na ostrohoovitom kopci nad riekou Ropa. Miestu s dobre viditeľnými mohutnými valmi sa oddávna hovorilo „Valy kráľovské“. Opevnený areál má plochu 3,5 ha a obranné valy aj dnes dosahujú výšku 10 m. Prvé archeologické nálezy boli známe už v 19.

storočí. Systematické archeologické výskumy sa realizovali v rokoch 1991-1996, 2005-2009 a priniesli pozoruhodné nálezy zo staršej doby bronzovej a včasného stredoveku.

V staršej dobe bronzovej v období medzi rokmi 2100-1650 pred Kr. si na kopci vybudoval opevnenú osadu ľud pleszowskej skupiny kultúry mierzanowickej. Po nich až do roku 1350 pred Kr. patrilo miesto nositeľom otomanskej kultúry, ktorí prestavali staršie opevnenie a založili otvorenú osadu pod kopcom. Bohatý nálezový inventár odráža rozsiahle kontakty obyvateľov oboch spomínaných kultúr so vzdialenými kultúrami vnútrokarpatskými. Ďalšie osídlenie kopca bolo vo včasnom stredoveku v rokoch 780-1031. Systém opevnení prešiel rozsiahlymi stavebnými úpravami a hradisko nadobudlo centrálné postavenie pre jeden z kmeňov žijúcich v Malopoľsku. Nie je celkom isté, kedy hradisko úplne zaniká. Predpokladá sa, že bolo zničené buď požiarom v roku 1031 na sklonku vlády Mieszka II alebo v nepokojnom období vnútorných rozbrojov v Poľsku v rokoch 1034-1039. Na vrchole kopca sú rekonštruované časti opevnenia zo staršej doby bronzovej a včasného stredoveku. Ich konštrukcia vychádza z poznatkov nadobudnutých počas výskumov. Okrem opevnenia tu stojí aj niekoľko obydlí.

Druhá časť skanzenu je vybudovaná pod kopcom. Nachádza sa tu rekonštruovaná osada otomanskej kultúry a niekoľko domov slovanskej osady. Všetky rekonštruované objekty sú prístupné návštevníkom. Areál dopĺňa moderný pavilón, v ktorom je umiestnené múzeum, dve konferenčné sály, obchod s knihami a suvenírmi a kaviareň. V najbližšej budúcnosti sa plánuje výstavba vyhládokovej veže, z vrcholu ktorej by bol pohľad na celú plochu skanzenu. V skanzene sa organizujú rôzne akcie pre deti aj pre dospelých. Má vlastnú internetovú stránku, ktorá je pravidelne aktualizovaná (www.karpackatroja.pl). Už prvé mesiace po otvorení sa skanzen tešil veľkému záujmu poľskej verejnosti. Výsledkom dobre zorganizovanej propagácie a nápaditých akcií je niekoľko tisícová návštevnosť.

Vybudovanie skanzenu stálo 13 miliónov zlotých. Financovanie išlo z prostriedkov Finančného mechanizmu EHP, rzeszowského vojvodstva, miestnych samospráv a individuálnych darcov.

Elena Miroššayová

ZO ŽIVOTA UNIVERZÍT

Vita academica alebo zo života univerzít

Vážení čitatelia, radi by sme Vás v staronovej rubrike „Vita academica alebo zo života univerzít“ pravidelnejšie oboznamovali s dianím a novinkami na akademickej pôde, s aktualitami zo života študentov archeológie, predstavili Vám zaujímavé nové projekty a spoločné aktivity. Platformu vedeckého vzdelávania v odbore archeológia, resp. klasická archeológia predstavujú na Slovensku tri univerzity: Univerzita Komenského v Bratislave, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre a Trnavská univerzita v Trnave. Od prijatia bolonského systému zabezpečujú trojstupňový systém vzdelávania v podobe jednodobového bakalárskeho, magisterského a doktorandského štúdia. Moderné pracoviská katedrií majú okrem pedagogického poslania aj vedecko-výskumné zameranie a realizujú archeologický výskum v teréne. Pod vplyvom mladej generácie pedagógov a bádateľov sa rozvíjajú čoraz intenzívnejšie spoločné vedecké projekty a obnovuje sa i študentská spolupráca v podobe kolokvií doktorandov, príp. medziuniverzitných kôl študentskej vedecko odbornej činnosti (ŠVOČ-ka). Informácie o jednotlivých katedrách a aktualitách určených nie len interným pracovníkom a študentom ale aj ostatným záujemcom a kolegom získate na ich webových stránkach:

Katedra archeológie a Sekcia klasickej archeológie, Filozofická fakulta, UK v Bratislave
Web: archeologia.fphil.uniba.sk

Katedra archeológie, Filozofická fakulta, UKF v Nitre
Web: www.karch.ff.ukf.sk

Katedra klasickej archeológie, Filozofická fakulta, TU v Trnave
Web: klasarch.truni.sk

Okrem správ z katedrií archeológie veľmi radi privítame aj informácie z iných univerzitných pracovísk na Slovensku, ktoré realizujú prednášky so zameraním na prehistóriu a archeológiu stredoveku, resp. sú aktívne v činnostiach nášho záujmového okruhu. V nasledujúcom čísle Informátora SAS Vás budeme informovať o aktualitách uskutočnených v akademickom roku 2011/2012 a ďalších plánovaných akciách.

Jana Mellnerová

Ocenenie nálezu kniežacieho hrobu v Zohore

Odovzdávanie ceny Kristianovi Elschekovi z rúk Kataríny Kosovej, generálnej riaditeľky Pamiatkového úradu SR.

miskou tvorila servis. Nálezy z kniežacieho hrobu je možné datovať do neskorého úseku staršej doby rímskej, t.j. približne do 2. až 3. štvrtiny 2. storočia.

Zdroj: V. Šmihula, 20.9.2011, http://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset=&doc=services-news&source_no=20&news_no=4058

Redakčná rada revue Pamiatky a múzeá spolu s vydavateľmi Slovenským národným múzeom a Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky udelila **Archeologickému ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre a PhDr. Kristianovi Elschekovi, CSc.** Výročnú cenu 2010 v kategórii Objav – nález. Ocenený bol nález germánskeho kniežacieho hrobu z doby rímskej na nálezisku v Zohore. Odovzdávanie cien sa uskutočnilo pri príležitosti slávnostného otvorenia Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2011 v Slovenskej republike v Bazilike sv. Egídia v Bardejove 8. septembra 2011.

Pochovaný veľmož mal asi 40 až 50 rokov a medzi jeho pohrebné milodary patrilo sedem bronzových a dve sklenené nádoby, tri germánske keramické nádoby a početné drobné milodary. Medzi najvzácnejšie predmety patrila bronzová kanvička na víno, ktorá spolu s oboetnou

Alena Bistáková

Ocenenie a prednáška prof. Parczewského

Dňa 19. októbra 2011 sa konalo v prednáškovej sále v areáli SAV v Nitre slávnostné stretnutie pracovníkov Archeologického ústavu s Prof. dr hab. Michałom Parczewským, profesorom Ústavu archeológie Rzeszowskej univerzity.

Riaditeľ AÚ SAV PhDr. Matej Ruttkay, CSc. v úvodnom príhovore charakterizoval dlhoročnú spoluprácu prof. Parczewského s našim ústavom a odovzdal mu Striebornú plaketu dopisujúceho člena Archeologického ústavu SAV. Prof. Parczewski potom predniesol prednášku „Lokalizácia včasnostredovekých hrádov v poľských a slovenských Karpatoch“, v ktorej oboznámil auditórium s historickou interpretáciou rozmiestnenia hrádov v kmeňovom období a v období vzniku štátov na daných územiach, ktoré konfrontoval so sieťou sídlisk.

Prof. dr hab. Michał Parczewski je významný poľský archeológ a slavista, uznávaný bádateľ špecializujúci sa na archeológiu stredoveku, včasnostredoveké osídlenie Karpát a predovšetkým na počiatky včasnოსlovenskej kultúry nielen v Poľsku, ale aj vo východnej a strednej Európe.

Jeho pôvodným pracoviskom bol Ústav archeológie Jagellovskej univerzity v Krakove, v posledných rokoch pôsobí v už spomenutom Ústave archeológie Rzeszowskej univerzity.

Genéza jeho vzťahu ku Slovensku, záujmu o výsledky slovenskej vedy a priateľských väzieb s mnohými slovenskými archeológmi sa viaže k počiatkom jeho profesionálnej dráhy, kedy v rámci diplomovej práce spracoval tému o včasnostredovekom Slovensku. Z nej vychádzajúcu rozsiahlu štúdiu publikoval v 15. ročníku časopisu Acta Archaeologica Carpathica pod názvom „Rekonstruktionsversuch der Besiedlungsgeschichte der frühmittelalterlichen Slowakei“.

Prof. Parczewski počas svojej dlhoročnej plodnej kariéry viackrát navštívil naše pracovisko, či už počas krátkodobých študijných ciest, alebo ako aktívny účastník vedeckých podujatí. Vzhľadom na jeho vedeckú akribiu a rozhladenosť v téme bol požiadaný o oponovanie viacerých dizertačných a doktorských prác pracovníkov Archeologického ústavu SAV. V súčasnosti je členom Redakčnej rady časopisu Slovenská archeológia.

Gabriel Fusek

Odovzdávanie striebornej plakety prof. Parczewskému (Foto: A. Bistáková).

Cena ministra za celoživotné zásluhy v oblasti vedy a techniky

Prof. Alexander Ruttkay (vľavo) s ministrom Eugenom Jurzycom.

no=20&news_no=4141

V rámci Týždňa vedy a techniky boli v novembri vyhlásení laureáti Cien ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR za vedu a techniku za rok 2011. Významné ocenenie v kategórii „Celoživotné zásluhy v oblasti vedy a techniky“ získal aj **prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.** z Archeologického ústavu SAV. Cena mu bola udelená za unikátne archeologické objavy a teoretický výskum v oblasti najstarších dejín Slovenska.

Ocenenia boli laureátom odovzdané na slávnostnom galavečere v historickej budove NR SR na Župnom námestí v Bratislave za účasti ministra školstva Eugena Jurzyca, predsedu SAV prof. Jaromíra Pastoreka, ale i ďalších osobností z oblasti školstva, vedy a výskumu.

Zdroj: V. Šmihula, 14.11.2011, http://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset=&doc=services-news&source_

Alena Bistáková

JUBILEÁ

V 2. polroku 2011 si pripomínáme životné jubileá našich členov

80 rokov

Emília Chropovská

PhDr. Magda Pichlerová, CSc.

70 rokov

Mgr. Rudolf Amrein

PhDr. Karol Pieta, DrSc.

60 rokov

Marián Babirát

Mgr. Vladimír Karlovský

PhDr. Rudolf Kujovský, CSc.

PhDr. Peter Šalkovský, DrSc.

50 rokov

PhDr. Matej Ruttkay, CSc.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Životné jubileum Magdy Pichlerovej

Generácia, ktorá kládla základ profesionálnej slovenskej archeológie, nebola z dnešného hľadiska početná, skôr naopak. Vykonala však nesmierne množstvo priekopníckej práce. Príslušníci tejto generácie postavili piliere, na ktorých sa dodnes rozvíja naša veda. Samozrejme už v inom prostredí, štruktúre i personálnom obsadení. Skutočnosť, že ich vedecké práce dodnes nevypadli z citácií, hovorí sama za seba. V týchto rokoch jej príslušníci postupne prekračujú horizont úctyhodných ôsmich krížikov. Jednou z nich je aj PhDr. Magda Pichlerová, CSc., emeritná vedecká pracovníčka Slovenského národného múzea. Patrí k tým bádateľom, ktorí boli počas celej kariéry verní jednej inštitúcii. Za desaťročia pôsobnosti v službách Archeologického múzea SNM sa stala autoritou nielen ako archeologička, ale aj ako znalkyňa dejín svojej disciplíny a múzejníčka. Curriculum vitae M. Pichlerovej už bolo publikované pri prechádzajúcich jubileách, je preto zbytočné sa opakovať. Žiada sa však dodať, že pani doktorka pokračuje v archeologických aktivitách aj

po dosiahnutí seniorského veku. Pozornosť, venovaná vnúčatám, síce samozrejme určujú jubilantke priority, ale odborná verejnosť sa s jej menom stretáva naďalej. Momentálne napr. autorsky participuje na príprave publikácie o najstarších dejinách Bratislavy.

Ak by sme mali hovoriť o spomenutých pilieroch, tak jubilantka postavila predovšetkým dva a to mimoriadne pevné. Prvým z nich bol výskum a publikovanie halštatských mohýl v Dunajskej Lužnej (v to čase pod názvom Dolné Košariská). Otvorila ním novú, nečakanú kapitolu stredoeurópskej archeológie. Druhým pilierom je jej dlhoročný výskum rímskeho obdobia Bratislavy-Rusoviec. Nielen vďaka pohrebisku, ale aj množstvu menších výskumov

po celom území bývalej Gerulaty, ktorými precizovala nielen chronologické, ale aj urbanistické problémy. Bez pozornosti neostáva ani jej schopnosť precízne identifikovať priebeh zástavby z doby rímskej v teréne. Cenný je takisto bádateľkin prínos k otázke lokalizácie antických ciest v bratislavskom regióne. Zaujímavé riešenie ponúkla pri rekonštrukcii kameňosochárskych diel, nájdených v druhej polohe. Akoby symbolicky práve v čase oslavy jej okrúhleho jubilea bola v AM SNM sprístupnená výstava o archeologických pamiatkach z Aquleii, ktorá jej interpretácie plne potvrdzuje.

Archeologická komunita, kolegovia z múzeí, všetci priatelia a kolegovia prajú Dr. M. Pichlerovej, CSc. pri jej životnom jubileu veľa zdravia, rodinnej pohody a optimizmu do ďalších rokov.

Vladimír Turčan

PhDr. Karol PIETA, DrSc.

Narodil sa 17.11.1941 v Nitre. K archeológii inklinoval už od svojich školských rokov, kedy sa zúčastňoval na rôznych prieskumoch a výskumoch. Vysokoškolské vzdelanie ukončil na Masarykovej univerzite v Brne v roku 1964. V tom istom roku začal pracovať v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde vystriedal niekoľko pozícií od odborného až po vedúceho vedeckého pracovníka. Jeho široký záber v rámci stredoeurópskej archeológie siahla od Keltov a Germánov až po včasný stredovek. Venuje sa aj experimentálnej archeológii a počiatkom kresťanstva. Z veľkých projektov terénneho výskumu stačí spomenúť Liptovskú Maru, kde vybudoval aj náš prvý archeoskanzen, alebo dnes už dobre známu Bojnú. Systematicky sa venuje málo prebádaným horským regiónom. PhDr. Karol Pieta mal v posledných rokoch mimoriadne šťastnú intuíciu na významné objavy, ktoré zviditeľnili Slovensko a slovenskú archeológiu v celoeurópskom meradle. Sú to viaceré unikátne nálezy z oblasti keltskej archeológie, objav hrobky germánskeho veľmoža z obdobia sťahovania národov pri Poprade, nálezy zo slovanského hradiska v Bojnnej, ale aj viaceré ďalšie. Od roku 2004 je vedúcim Kuvajtsko-slovenskej archeologickej misie na ostrove Failaka v Perzskom zálive zameranej na výskum starokresťanskej osady. Je autorom a spoluautorom viacerých monografií a do tristo odborných štúdií, ktoré sú publikované v domácich i zahraničných časopisoch. Venuje sa aj pedagogickej činnosti. Ako hosťujúci profesor pôsobil na Univerzite vo Viedni, UKF v Bratislave a dlhodobo pôsobí na MU v Brne. Bol a je vedúcim mnohých domácich a zahraničných projektov. Je členom viacerých zahraničných a domácich komítetov a spoločností. Odborná verejnosť ho pozná aj ako organizátora početných seminárov, konferencií a kolokvií, ktoré vynikali neopakovateľnou atmosférou. Jeho aktivity sú zamerané aj na popularizáciu archeológie v rôznych médiách, ako aj organizovaním výstav a experimentov. Od r. 2002 je členom Archeologickej rady pri MK SR, kde od r. 2006 pôsobí ako predseda. Za svoju odbornú prácu získal početné ocenenia ako Zlatá medaila SAV, Krištáľové krídlo v kategórii medicína a veda 2008, ako aj čestné občianstvo obce Bojná. Primátor mesta Nitra Jozef Dvonč mu udelil 4. júla Cenu mesta Nitra za jeho celoživotné, mimoriadne významné zásluhy o kultúrny rozvoj Nitry a Slovenskej republiky, osobitne v oblasti historických vied a archeológie, a za významné šírenie dobrého mena Nitry a republiky v zahraničí. Čítajte viac: <http://nitra.sme.sk/c/5964858/cenu-mesta-nitry-dostanu-archeologovia-pieta-a-ruttkay.html#ixzz1cjs2wMuY>

Gertrúda Březinová

OPUSTILI NAŠE RADY

Za Vladimírom Jamárikom

5. septembra 2011, necelé tri týždne pred nedeľnými 90. narodeninami, zomrel regionálny historik a neprofesionálny archeológ, bývalý učiteľ Vladimír Jamárik, 9. septembra ho pochovali na cintoríne rodného Kunova.

Narodil sa 21. septembra 1921 v Kunove (časť Senice) a po skončení základnej školy študoval na Štátnom učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici, kde v roku 1941 maturoval. Základnú vojenskú službu nastúpil v Banskej Bystrici a v Nitre, v roku 1943 bol vyslaný na východný front. Pedagogicky pôsobil ako učiteľ dejepisu a zemepisu spočiatku na ZŠ v Častkove a v Jablonici, najdlhšie potom v Senici. V roku 1951 nastúpil na mimoriadnu trojročnú vojenskú službu do Nitry, kde sa počas pobytu zúčastňoval na prednáškach v Archeologickom ústave SAV. Jeho záujem o archeológiu sa vykryštalizoval najmä po vypočutí prednášky „Prví roľníci u nás“ v roku 1952 a začal sa jej venovať. Na jar 1953 našiel prvé črepy v kunovskom chotári, čím odštartoval svoju celoživotnú záľubu. Najstaršie nálezy, získavané pravidelnými prieskumami od roku 1954, predovšetkým neolitický materiál z lokalít v katastri Kunova a okolí, odovzdal do Slovenského národného múzea v Bratislave. Časť z nich publikovala PhDr. Magdaléna Pichlerová (Pichlerová, M.: 1961), časť publikoval spolu s profesorom Bohuslavom Novotným (Novotný, B. - Jamárik, V.: 1961). V roku 1960 sa stal členom Slovenskej (vtedy Československej) archeologickej spoločnosti a nadviazal spoluprácu s Archeologickým ústavom v Nitre. (Od roku 1966 sa na odporúčenie Viktora Šemmera stal i členom Slovenskej historickej spoločnosti).

V roku 1958 sa zúčastnil vlastivedného školenia v Trenčíne, ktoré ho inšpirovalo a pozornosť rozšíril i na širší vlastivedný výskum okolia rodiska. V októbri 1958 začal spolu so stredoškolským pedagógom Michalom Schmidtom pripravovať založenie Okresného vlastivedného krúžku v Senici, ktorý vznikol pri Dome osvetu a jeho členmi boli niekoľkí dospelí a žiaci vyšších ročníkov. Od roku 1959 vydával krúžok rotaprintový časopis *Senický okres*, ktorý od roku 1961 vychádzal pod názvom *Z histórie a súčasnosti senického okresu*. Činnosť Vlastivedného krúžku (fungoval do roku 1963) pozostávala z prednášok pre členov krúžku i verejnosť, spojených s premietaním diapozitívov, výstav, vlastivedných vychádzok zameraných na botaniku, archeológiu, výstupy na zručeniny malokarpatských hradov a z intenzívneho zberateľstva. Zhromažďovali archeologické nálezy a iné predmety pre vznik plánovaného múzea v Senici. Archeologické nálezy získavali počas zberov a prieskumov, ale i zo strany verejnosti. Články i prednášky podnietili záujem o archeologické pamiatky a ich záchranu, mnohí žiaci i dospelí začali nálezy prinášať a odovzdávať, ukladali ich v školskom kabinete. Vladimír Jamárik viaceré z nich publikoval v uvedenom časopise.

Krúžok svoju činnosť definitívne ukončil, keď prišlo v roku 1964 k rozhodnutiu, že múzeum sa v Senici realizovať nebude. So vznikom Senického okresu malo vzniknúť v Senici okresné múzeum, pričom skalické (v súčasnosti Záhorské) by sa transformovalo na mestské. Zámer padol, keď sa nepodarilo získať budovu (dnes Záhorskej galérie), plánovanú pre jeho sídlo.

Kolekciu zhromaždených starých kníh odovzdali do bývalej Lyceálnej knižnice v Bratislave, hromadné nálezy z mincí z Hlbokého, Kunova a Senice odstúpili Numizmatickému oddeleniu SNM v Bratislave. Archív mlynárskeho cechu pozostávajúci z viac ako 100 listín zo Senice - Čáčova odovzdali do Štátneho archívu v Skalici.

Popri archeologickom výskume vykonal Vladimír Jamárik medzi rokmi 1959 až 1970 rozsiahly etnologicko-jazykovedný výskum, keď v období zimných prázdnin a polročných prázdnin navštevoval starších ľudí v 73 obciach vtedajšieho Senického okresu, zapisoval nárečové jazy, zvláštnosti, chotárne názvy. Popri tom zachytával i informácie o miestnom ľudovom odeve a údaje z histórie obcí. Najviac ho upútalo nárečie Hradišťa pod Vrátnom, ktoré hodnotil ako stredoslovenský ostrovček na Záhorí. Zaujalo ho ešte počas pedagogického pôsobenia v Jablonici, do ktorej dochádzali hradištské deti a niekoľko desiatok rokov sa príležitostne venoval jeho výskumu. Štúdiu o nárečí Hradišťa pod Vrátnom, nárečové slová zo Záhoria, viac ako 4 tisíc záhorských chotárnych názvov a jazykové pamiatky po pohraničných strážcoch (Maďaroch, Sikuloch a Plavcoch) odovzdal v roku 1987 do Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra v Bratislave vo forme 500-stranového rukopisu (Jamárik 1996, 15).

Z regionálneho rámca sa vymykal živý záujem Vladimíra Jamárika o najmenší slovanský národ – Lužických Srbov, žijúcich a hlásiacich sa k svojmu slovanskému pôvodu na území Nemecka. Niekoľkokrát Lužicu navštívil, mal tam priateľov. V ich jazyku komunikoval, písal a publikoval články v novinách Nowy Casnik, v kalendároch Pratyja a v rokoch 1976, 1999 a 2000 príspevky v antológiách dolnosrbskej poézie a prózy (Jamárik 2001, 71).

V roku 1984 založil tradíciu hodových výstav v Kunove, kde vystavoval materiály k rôznym miestnym výročiam, tiež významným celoslovenským jubileám a udalostiam, prezentoval výsledky svojej bádateľskej činnosti. Niektoré výstavy boli z Kunova prenesené i do Senice. Počas výstav, ale i mimo nich, prijímal rôzne návštevy a záujemcov, ktorým dával výklady, konzultácie. Chodili za ním o radu a usmernenie regionálni bádatelia, no pri výskumoch regiónu s ním ako jeho dôverným znalcom konzultovali a porovnávali svoje uzávery i renomovaní odborníci nielen zo Slovenska. Privolávali ho na prednášky pre mládež, zachovali sa po ňom záznamy i v archíve Slovenského rozhlasu, kde viackrát rozprával o dejinách Záhoria, jeho zvláštnostiach a špecifikách záhorskeho dialektu.

Výsledkom celoživotného bádania Vladimíra Jamárika sú viaceré rukopisy. Záhorská knižnica v Senici jedno z jeho diel - Literárny Kunov, vydala pri príležitosti autorovho životného jubilea. Autor vychádza od ľudovej slovesnosti a postupne v samostatných medailónoch oboznamuje s literárnymi osobnosťami Kunova, ku ktorým patrili Pavol Čendekovič, Pavol Jamárik, Pavol Kukliš-Kunovský, Jozefína Marečková, Martin Orgoník-Kunovský, Jozef Zuščík, Anna Krčová-Modranka, Ján Krč-Liešťanský, PhDr. Jozef Bánsky. Ako píše v závere: „*Kunov je dedinka s pomerne veľkou literárnou tradíciou, akou sa nemôže pochváliť žiadna z okolitých obcí. S ním je späté vydanie prvej básne v ľudovej slovenčine v roku 1772. Do Kunova zavítali v roku 1938 členovia svetovej organizácie spisovateľov PEN klubu.*“

V roku 2006, kedy sa príležitosti 750. výročia prvej písomnej zmienky o Senici konalo viacero slávnostných podujatí, vydalo Mesto Senica publikáciu Vladimíra Jamárika *Neznáma Senica: „O Senici vyšli dve publikácie, v roku 1974 Senica – vlastivedný zborník zostavený Dušanom Žákom a v roku 1996 monografia Senica – dejiny mesta. Staršie dejiny napísala Prof. PhDr. Darina Lehotská, DrSc. na podklade listinného materiálu. História však nie sú len listiny. Je to život, zaujímavý, neustále sa meniaci, a tak odlišný od toho dnešného, civilizovaného. Knihy písané odborným vedeckým štýlom často nedokážu laického čitateľa zaujať, priblížiť mu ho. V Neznámej Senici chceme preto na pozadí stredoeurópskeho diania svet kráľov poľudštiť, zaplniť ich vlastnosťami a život obyvateľov vykresliť v celej jeho rozmanitosti, ako ho zachytili písomné pramene či ústne podanie,*“

píše v úvode knihy. Pri príležitosti 555. výročia prvej písomnej zmienky o Kunove, ktorý je od roku 1976 súčasťou Senice, bola v roku 2007 vydaná a uvedená kniha Kunov – 555 rokov, ktorú doplnil hodnotnou a bohatou obrazovou časťou.

V roku 2011 pripravil Vladimír Jamárik na vydanie rukopis o histórii obce Sobotište. V rukopise mu zostali práce Prehľad o Slovanoch, Osudy polabských Slovanov a história Lužických Srbov, História obce Hradište pod Vrátnom so štúdiou o tamojšom nárečí, Rodný kraj v premenách vekov I. (geologický vývin, praveké osídlenie a osudy až po obsadenie Záhoria Uhrami), Rodný kraj v premenách vekov II. (história Záhoria a Senice do roku

1922), Jazykové pamiatky po strážcoch konfinia, Vojsko, vojny, vojvodcovia (z histórie vojenstva, boje na Záhorí), či práce vzťahujúce sa ku Kunovu: Krátka história Kunova, Historický miestopis Kunova, Kultúra v Kunove, Cirkevné pomery a školstvo, Ľudový odev, Poľnohospodárstvo a Iné činnosti: remeslá, obchod (Jamárik 2001, 72).

Celý svoj život venoval bádaniu v oblasti regionálnej histórie. Poznatky získaval štúdiom v Univerzitnej knižnici v Bratislave a iných knižniciach, či archívoch. Začal v dobe štúdií a pokračoval počas pedagogického pôsobenia, kedy v mladých ľuďoch prebúdzať vzťah k domovu, jeho jazyku, dejinám a tradíciám. Intenzívnejšie rozmery jeho bádanie nadobudlo po ukončení pracovného procesu, kedy mal viac času písať a výsledky spracoval v uzavretých kapitolách a rukopisoch. Ľudia jeho záľubu poznali a s dôverou za ním prichádzali, zverovali mu objavené poznatky, nálezy, fotografie. Postupne zhromaždil bohatú databázu dokumentácie k dejinám svojho rodiska a okolia.

Kunovu, Senici a Záhoriu v ňom odišiel nevšedný popularizátor histórie rodného kraja, šíriteľ lásky k nemu a jeho poznaniu.

Vladimír Jamárik sa stal od vytvorenia archeologického úseku Záhorského múzea aktívnym spolupracovníkom múzea a po založení časopisu Záhorie jeho stálym priaznivcom a prispievateľom. Publikoval v ňom 17 príspevkov a vyšlo tiež 6 príspevkov o ňom.

Za svoje dielo získal viacero ocenení, pri príležitosti životného jubilea 80-tich rokov mu primátor mesta Senice RNDr. Ľubomír Parížek za tvorivú prácu udelil Pamätnú medailu mesta Senice, pri tej istej príležitosti mu PhDr. Zdenek Farkaš, CSc. a PhDr. Juraj Bartík, PhD. z Archeologického múzea SNM v Bratislave odovzdali Pamätný list Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Ocenenia získal pri príležitosti 555. výročia prvej písomnej zmienky o Kunove, ako i pri 750. výročí prvej písomnej zmienky o Senici. V máji roku 2008 získal ocenenie Trnavského samosprávneho kraja, a i. Postupne sa odkrývali dovtedy verejnosti málo známe časti širokého spektra činnosti Vladimíra Jamárika a predovšetkým prišlo k oceneniu a vyzdvihnutiu jeho záslužnej celoživotnej nezištnej práce.

Ďakujeme!

Literatúra:

Jamárik, V.: Z histórie Senice. Senica. Školská správa 1991, 35 s.

Jamárik, V.: Literárny Kunov. Senica. Záhorská knižnica 2001, 79 s.

Jamárik, V.: Neznáma Senica. Senica. Mesto Senica 2006, 87 s.

Jamárik, V.: Kunov 555 rokov. Senica, Mesto Senica 2007, 80 s.

Archeologická zbierka Vladimíra Jamárika v Záhorskom múzeu v Skalici

V roku 1983 daroval Vladimír Jamárik do zbierkového fondu Záhorského múzea v Skalici rozsiahlu zbierku archeologických nálezov, ktorá patrí k mimoriadnym dokladom bádateľského úsilia neprofesionálneho archeológa u nás. Svojim charakterom, množstvom novoobjavených lokalít a nálezov, napomohla k mimoriadnemu posunu v archeologickom poznaní severného Záhoria. Sústreďuje takmer 16 500 predmetov /prevažne črepového keramického materiálu a kamenných nástrojov/ zo 185 lokalít v katastroch 32 obcí severného Záhoria, dokladajúcich jeho osídlenie takmer vo všetkých obdobiach pravekého, včasnohistorického a včasnostredovekého vývoja. Najväčší podiel v zbierke tvoria nálezy zo Senice a okolia (62 lokalít), predovšetkým Kunova, chronologicky sú najpočetnejšie doložené materiálne pozostatky z obdobia mladšej doby kamennej, z ktorej najčastejšie zastúpená je kultúra s mladšou lineárnou keramikou a lengyelská kultúra. Nálezy mladšej fázy kultúry s lineárnou keramikou a železovskou skupinou pochádzajú z 32 lokalít a na 29 je doložená lengyelská kultúra. K významu zbierky prispieva dobrá dokumentácia, vrátane lokalizácie nálezísk na priložených situačných nákresoch.

Zbierku spracoval vtedajší archeológ Záhorského múzea PhDr. Miloš Říha a vyhotovil jej súpis (Súpis archeologických lokalít a nálezov), ktorý má 46 strán a podáva základné informácie o každej lokalite so situovaním na plánikoch Vladimíra Jamárika a mapách 1:10000, uvádza nadmorskú výšku a charakter terénu, rok a spôsob získania, určenie a rámcové datovanie lokality (ak je údaj známy), základný opis a počet nálezov s označením krabice, v ktorej je materiál v depozitári archeologického oddelenia múzea uložený. Súpis bol odovzdaný do dokumentácie Záhorského múzea v Skalici, darcovi Vladimírovi Jamárikovi, útvaru dokumentácie Archeologického ústavu SAV v Nitre, dokumentačnému oddeleniu Archeologického múzea Slovenského národného múzea v Bratislave, do dokumentácie archeologického úseku Záhorského múzea v Skalici a do Štátneho okresného archívu v Skalici. Pre uľahčenie štúdia súpis v roku 1998 previedol do elektronickej podoby študent archeológie Jozef Kršek. Každý, kto sa zaoberá archeológiou regiónu Záhoria, pracuje s materiálom zbierky, ktorá sa stala významným prameňom pre mnoho odborných prác a štúdií.

Materiál je uložený v 200 krabiciach, z toho zaevidovaných bolo 7.469 kusov zbierkových predmetov pod 341 prírástkovými číslami a zostávajúca časť 8.163 kusov (prevažne nevýrazného a atypického črepového materiálu a nevýrazných silexov) zostali ako neevidovaný študijný materiál. Najväčšiu časť zo zaevidovaných predmetov predstavuje črepový materiál - zdobené a profilované črepy, spolu 4285 kusov. Veľmi zaujímavú a významnú zložku zbierky tvorí súbor kamennej industrie, pozostávajúci z 914 kamenných hladených nástrojov (z toho 275 celých), 2139 kamenných štiepaných nástrojov a jadier a 72 kamenných hladidiel a podložiek. Popri ojedinelých celých nádobkách a predmetoch početnejšiu skupinu (39 kusov) predstavujú hlinené prasleny, závažia a koráliky. Nálezy boli získané v katastroch obcí Borský Mikuláš, Borský Mikuláš - časť Borský Peter, Cerová-Lieskové, Čáry, Častkov Dojč, Dubovca, Gbely, Hlboké, Hradište pod Vrátnom, Koválovec, Kuklov, Lakšárska Nová Ves Lopašov, Myjava (časť Stará Turá), Petrova Ves, Podbranč, Prietrž, Radimov, Radošovce, Radošovce-časť Vieska,

Rohovské Rybky, Rovensko, Senica, Senica - časť Čáčov, Senica – časť Kunov, Senica- časť Sotina, Smolinské, Smrdáky, Sobotište, Šajdíkové Humence, Šaštín-Stráže, Štefanov, Unín a Vrbovce.

Početná kolekcia kamenných nástrojov v zbierke Vladimíra Jamárika sa spolu so staršími nálezmi z iných inštitúcií, ale z väčšej časti na základe zbierok Záhorského múzea, stala základom pre zhodnotenie neolitckej a eneolitckej štiepanej a brúsennej kamennej industrie zo Záhorskej nížiny po stránke typologickej, kultúrnej ale i z hľadiska petrografickej analýzy použitých surovín v rámci multidisciplinárnej štúdie I. Chebena - Ľ. Husáka - D. Hovorku (Cheben, I. - Husák, Ľ. - Hovorka, D.: 1999).

Vladimír Jamárik sa štúdiom odbornej archeologickej literatúry, pravidelnou spolupracou so špecializovanými odbornými pracoviskami a konzultáciami s ich pracovníkmi, tiež však vďaka svojmu citu pre terén a jeho poznaniu prepracoval k vysokému stupňu poznania regionálnej archeologickej problematiky. Bol objaviteľom prvých stredopaleolitckých lokalít na Myjavskej pahorkatine a Chvojnickej pahorkatine a pri paleolitckom výskume dlhoročne úzko spolupracoval s PhDr. Jurajom Bártom, CSc. z Nitry. Nálezy zo staršej doby kamennej odovzdával Archeologickému ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Vyše desať paleolitckých sídlisk a dielni našiel v chotári Kunova a postupne ďalšie sídliská a nálezy zistil pri Smrdákoch, v Rohovských Rybkách, Sobotišti, Senici, Prietrži, Hlbokom a Osuskom (Bárta, J.: 1996)

Z podnetu Vladimíra Jamárika bolo na Záhori uskutočnených viacero záchranných výskumov a množstvo prieskumov. Kontakt udržiaval s ďalšími záujemcami o archeológiu a sám ho podnietil u mnohých svojich žiakov a známych, ktorí s ním spolupracovali pri zachraňovaní archeologických nálezov.

Literatúra:

Cheben, Ivan - Husák, Ľudovít - Hovorka, Dušan: Spalt- und geschliffene Industrie aus der Záhorie-Niederung. In: Slovenská archeológia XLVII-1, 1999, 41-65.

Jamárik, Vladimír: 1959: Neolitcké sídliská v okolí Kunova. In: Senický okres I/1, 1959.

Jamárik, Vladimír: 1961: Neolitcké sídliská na Odseniči pri Kunove. In: Archeologické rozhledy 13, 1961, 866-871.

Novotný, Bohuslav - Jamárik, Vladimír: Osídlenie ľudu s maľovanou keramikou v Kunove. In: Musaica 1/1961, 11-20.

Říha, Miloš.: Súpis archeologických lokalít a nálezov v zbierke Vladimíra Jamárika. Rukopis, Skalica 1983, 46 s. Drahošová, V.: Neolitcké a eneolitcké osídlenie Záhoria. In: Otázky neolitu a eneolitu našich krajín, Nitra 2005, s. 13-20.

Pichlerová, M.: Neolitcké sídliskové pamiatky z okolia Senice. In: Študijné zvesti AÚ SAV 6, 1961, 31-39.

Viera Drahošová

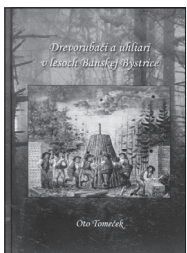
NOVÉ PUBLIKÁCIE

Peter C. RAMSL: Das latènezeitliche Gräberfeld von Mannersdorf im Leithagebirge, Flur Reintal Süd, Niederösterreich. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission, Band 47. Herausgegeben von H. Friesinger. Wien 2011. 669 str., brožovaná väzba. ISBN 978-3-7001-6720-4, ISSN 0065-5376.

Predložená publikácia je výsledkom projektov riešených autorom monografie od roku 2002 za podpory ÖAW (Rakúskej akadémie vied) a NHM (Prírodovedného múzea) vo Viedni. Hlavným cieľom tejto práce bolo kompletné spracovanie a vyhodnotenie laténskeho pohrebiska v obci Mannersdorf am Leithagebirge, poloha „Reintal Süd“. Poloha bola známa viacerými bohatými archeologickými nálezmi už od r. 1905. Rozsiahlejší výskum realizovalo múzeum v Mannersdorfe v rokoch 1976-1984 pod vedením H. Schutzbiera a F. Opferkuha. Išlo o polykultúrnú lokalitu, pričom 96 hrobov bolo zo staršej a strednej doby laténskej. Datovanie pohrebiska je od LTA2/B1 až LTC1c (cca 400 až 200 r. pred Kr.). Kompletné katalógové spracovanie, analýzy a dejinné súvislosti od P. Ramsla sú doplnené aj samostatnými príspevkami od odborníkov z iných vedných disciplín.

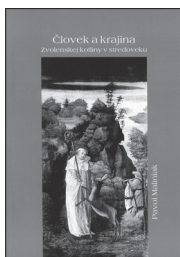
Gertrúda Březinová

Oto Tomeček: Drevorubači a uhliari v lesoch Banskej Bystrice. K problematike osídlenia horských oblastí banskobystrického chotára do polovice 19. storočia. Vydala Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pevná väzba. 251 s. Banská Bystrica 2010. ISBN 978-80-557-0094-6.

Monografia podáva prehľad o najstarších dejinách drevorubačských a uhliarskych osád v oblasti banskobystrického chotára. Po prvýkrát v slovenskej historiografii spracúva problematiku vývoja osídlenia z historicko-geografického hľadiska. Zaoberá sa prírodnými pomermi chotára, počiatkami osídlenia a vznikom týchto osád, štruktúrou obyvateľstva podľa národností, náboženstva a zamestnania, hospodárskymi, sociálnymi a správnymi pomermi. Práca má nemecké resumé.

Marta Mácelová

Pavol Maliniak: Človek a krajina Zvolenskej kotliny v stredoveku. Vydavateľ Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Druhé doplnené vydanie. Brožovaná väzba. 251 s. Banská Bystrica 2011. ISBN 978-80-557-0134-9.

V monografii zameranej na historickú krajinu Zvolenskej kotliny autor rekonštruje životné prostredie, v ktorom sa pohyboval stredoveký človek a to na základe aktuálneho stavu poznania. V chronologickom vymedzení sa zameriava na výskum písomných prameňov 13. – 16. storočia, vychádzajúc z výsledkov archeologického výskumu obdobia včasného stredoveku. Monografia zaoberajúca sa osídlením a územnou organizáciou sleduje najmä topografické pramene, geografické názvoslovie a aktivity človeka v prírodnom prostredí. P. Maliniakovi sa podarilo na základe historickogeografického výskumu podať obraz o vývoji a premenách stredovekej krajiny s definovaním jeho typických a špecifických znakov. Práca má anglické resumé.

Marta Mácelová

Martin Hurbanič: Posledná vojna antiky. Avarský útok na Konštantínopol roku 626 v historických súvislostiach. Prešov 2009. Edícia Byzantinoslovaca/monographiae I. Mäkká väzba, 378 strán. Vydal: Vydavateľstvo Michala Vaška. ISBN 978-80-7165-779-8.

Martin Hurbanič rozoberá v jedenástich kapitolách zoširoka problematiku poslednej byzantsko-perskej vojny (r. 602-628), mimo iného podľa autora aj poslednej vojny staroveku. Stredobodom záujmu autora je hlavne pokus avarského kagana dobiť s podporou Peržanov byzantskú metropolu Konštantínopol.

V analyzovanej práci nájdeme aj veľa máp príslušných oblastí, situačných máp, nákresov miest, nákresov mechanizmov či fotografií konštrukcií dopĺňajúcich text. Autor začína knihu vykreslením situácie v Byzantskej ríši už od nástupu cisára Maurikia na trón. Publikácia sa napokon končí poslednými zmenami spoločnej perzsko-byzantskej hranice v dejinách, v roku 630. Ako sa spomína i v úvode knihy, posledná vojna antiky je prológom politických zmien celého vtedajšieho sveta, ktoré symbolizoval islam.

1. kapitola – Od triumfov k pádu (s. 15-33). Kapitola sa venuje vláde cisára Maurikia (r. 582-602). Maurikiovi vyšiel risk v zahraničnej politike – v občianskej vojne podporil dočasne zosadeného perzského kráľa Husrava II. (r. 588-627), čím si ho zavŕžal a posunul perzsko-byzantskú hranicu v prospech Byzantskej ríše. Maurikiova vláda skončila kvôli jeho politike šetrenia, ktorá sa mu stala osudnou hlavne pre šetrenie na platoch vojakov. Vlády v štáte sa po poprave cisára chopil vodca byzantskej armády na Balkáne – Fokas.

2. kapitola – Vládca tvrdej ruky (s. 34-57). Cisár Fokas (r. 602-610) sa podľa Martina Hurbaniča neskoršími kronikármi neprávom označoval ako krvilačný uzurpátor. Až do herakleiovskej revolty (r. 608-610) bol schopný úspešne čeliť problémom v zahraničnej i vnútornej politike. V r. 603 sa začali vojenské operácie Perzie, no do konca Fokovej vlády perzské vojská neprelomili byzantský obranný systém na mezopotámskej hranici.

3. kapitola – Impérium na pokraji zániku (s. 58-87). V tejto časti sa autor prakticky venuje prvým desiatim rokom vlády cisára Herakleia (r. 610-641). Byzantská ríša sa nachádza, ako je už uvádzané v názve kapitoly, na pokraji zániku. Byzancia stratila celý Blízky Východ i skoro celý Balkán. Slovania sa na Balkáne, po páde byzantských pevností na dunajskej hranici v r. 614-615, začínajú usádzať už natrvalo.

4. kapitola – Herakleiov vabank (s. 88-100). Cisár vyhlásil totálnu vojnu s náboženským podtextom, ktorá si vyžiadala šetrenie a rôzne reštrikcie v hospodárstve ríše. Napriek tomu sa obyvateľstvo ríše nebúrilo. Herakleios dosiahol víťazstvo nad Perziou na severovýchode Malej Ázie r. 622, no musel neočakávane prerušiť ťaženie kvôli hrozbe zo západu.

5. kapitola – Nediplotický úskok kagana (s. 101-113). Avarský kagan sa v r. 623 pokúsil zajať Herakleia pri jeho presune na miesto rokovania s ním – do Herakleie. Avari plienili predmestia Konštantínopola a dosiahli zvýšenie tribútu až na závažných 200 tis. zlatých za rok. Autor datuje Samovo povstanie na strednom Dunaji medzi roky 623/624, keď bolo práve avarské vojsko v Trácii.

6. kapitola – Na život a na smrť (s. 114-136). Cisár Herakleios vpadol v r. 624-625 do regiónov ležiacich na juh od Kaukazu a priblížil sa skoro k samotnej Perzii. Perzský kráľ Husrav II. sa však rozhodol vojnu ukončiť vpádom dvoch armád do Malej Ázie r. 626. Herakleios porazil najlepšiu a najväčšiu z nich – Šahinovu armádu. No druhá, Šahrvarazova armáda, prenikla až k Bosporu z ázijskej strany. Na európskej strane sa zase Avari a ich spojenci rozhodli dobiť Konštantínopol. Je diskutabilné, na akej úrovni a či vôbec prebiehala súčinnosť oboch vyššie uvedených vojsk pri Konštantínopole.

7. kapitola – Avarské vojsko (s. 137-153). V tejto časti autor načrtáva štruktúru vojska avarského kagana, ktoré sa zúčastnilo v r. 626 obliehania Konštantínopola. Avarský kagan mohol proti mestu postaviť asi 40-50 tis. mužov v zbrani, medzi ktorými boli Avari, Slovania, Bulhari i Gepidi. Autor sa venuje i obliehacím zariadeniam, ktoré použili útočníci proti byzantskej metropole.

8. kapitola – Konštantínopol (s. 154-183). Ide tu o opis obranného potenciálu byzantskej metropoly počas obliehania v r. 626. Najdôležitejšími obrannými prvkami boli Teodosiánske hradby a tzv. morské hradby mesta vytvorené spojením lodí pozdĺž zálivu Zlatého rohu. Podľa autora sa mohlo na obrane zúčastniť približne 15 tis. vyzbrojených mužov, medzi ktorými boli i posily od Herakleia z východu, ktoré sem prišli po porážke Šahinovej armády v júli 626.

9. kapitola - Útok sa začal (s. 184-205). Kapitola zachytáva obliehanie do dňa 2. augusta 626, počas ktorého v ňom prebiehala prestávka. Prvé útoky na mesto po súši aj zo zálivu Zlatého rohu neuspeli. Zaujímavá je pasáž (s. 196-201), kde sa Martin Hurbanič snaží nájsť most sv. Kallinika, pri ktorom spustili do vôd zálivu Zlatého rohu Slovania svoje monoxylly. Pasáž je príkladom vynikajúcej odbornej analýzy dostupných prameňov autorom a následnej lokalizácie mostu.

10. kapitola - Rozhodnutie padlo na mori (s. 206-228). Po neúspešnej výzve kagana Konštantínopolčanom na opustenie mesta z dňa 2. augusta, sa pokúsili Avari monoxylmi prepraviť časť perzského vojska na európsku stranu Bosporu, no byzantské lode im tento plán prekazili. Kagan potom vsadil všetko na jeden mohutný útok na mesto. Zastieracie útoky prebiehali po celej dĺžke hradieb vo dne i v noci 6. a 7. augusta. Kagan chcel preraziť od mora hradbami nechránenú štvrť Blacherny pomocou výsadku z monoxyllov od zálivu Zlatý roh. Podľa autora nasvedčuje všetko tomu, že skazu monoxyllov, a tým aj koniec kaganových ambícií dobiť byzantskú metropolu, zapríčinila búrka na mori. Byzantínci to interpretovali ako zásah a zázrak Panny Márie.

11. kapitola - Víťazi a porazení (s. 228-258). Po odchode Avarov i perzskej Šahrvarazovej armády od Konštantínopolu sa cisár Herakleios rozhodol ukončiť dlhý konflikt s Perzskou ríšou útokom do jej centra v koordinácii s novými spojencami zo severu - Turkami zo Západotureckého kaganátu. Cisár sa dostal až do blízkosti hlavného mesta Perzie – Ktésifonu, no rozhodol sa radšej jeho dlhé obliehanie neriskovať. Nakoniec bol Husrav II. zavraždený a na trón dosadený nový kráľ Kavad. Byzantsko-perzská hranica sa vrátila na stav z r. 387. Neskôr sa aj s pomocou Byzancie stal kráľom Perzie generál Šahrvaraz (r. 630). Po jeho ani nie dvojmesačnom vládnutí bol zvrhnutý dcérou Husrava II – Boran, za ktorej vlády sa vyššie spomínaná hranica opäť posunula na stav z r. 591. Celková vyčerpanosť Perzie i Byzancie padla o pár rokov vhod expanzii islamských Arabov.

V časti *Namiesto záveru* (s. 254-264) sa Martin Hurbanič v prvom kroku zaoberá názormi historikov od začiatku 20. stor. na udalosť obliehania byzantskej metropoly. V podkapitole *Byzancia, Avari a Slovania* sa zase pozerá na dozvuky obliehania Konštantínopola z r. 626 v ďalšom vývoji avarskeho kaganátu a jeho neskoršieho vzťahu k Byzancii. Z archeologickej stránky veci neopomenul ani výrazné ochudobnenie hrobového inventára hrobov z územia avarskeho kaganátu.

Martin Husár

Martin Hurbanič: História a mýtus. Avarský útok na Konštantínopol roku 626 v legendách. Prešov 2010.

Edícia Byzantinoslovaca/monographiae II. Mäkká väzba, 176 strán. Vydal: Vydavateľstvo Michala Vaška. ISBN 978-80-7165-780-4.

Autor publikácie nadväzuje na svoju predchádzajúcu prácu *Posledná vojna antiky. Avarský útok na Konštantínopol roku 626 v historických súvislostiach*. Práca pozostáva zo štyroch hlavných a dvoch doplnujúcich kapitol, so sprievodným obrazovým materiálom vnoreným do textu. Avarské obliehanie z r. 626 sa postupom času začalo mýtizovať a stávať súčasťou byzantskej identity. Konštatuje tak autor už v úvode monografie po krátkej histórii poslednej vojny antiky (r. 602-628) a obliehania Konštantínopola v rámci nej.

1. kapitola - Od histórie k legende (s. 16-41). Obyvatelia byzantskej metropoly považovali víťazstvo nad Avarmi za zázrak, pretože ho dosiahli bez elitných oddielov a za neprítomnosti cisára. Všetky primárne písomné pramene, Veľkonočná kronika, kázeň *De obsidione avarica Constantinopolis* Theodora Synkella i oslavná báseň *Bellum Avaricum* Georgia Pisida, považujú Bohorodičkin zázrak v zálive Zlatého rohu, potopenie slovanských monoxyllov 7. augusta r. 626, za centrálnu tému svojich diel. Vychádzalo to z koncepcie kultu Bohorodičky v rámci Konštantínopola. Spomínaná udalosť bola tiež prirovnaná k starozákonnej skaze faraónovho vojska vo vlnách Čierneho mora. Tiež sa stretávame s prirovnaním Konštantínopola k novému Jeruzalemu, ktorého obliehanie je začiatkom konca sveta.

2. kapitola - Akathistos (s. 42-66). Triumf nad Avarmi z roku 626 sa pôvodne slávil najprv 7. augusta ako spomienková slávnosť. Neskôr sa táto udalosť začala významným spôsobom pripomínať v rámci Dňa Akathistu (bezpečne slávený od konca 9. stor.), ktorý sa slávil vždy na 5. sobotu Veľkého pôstu. Súčasťou tohto sviatku bolo spievanie najznámejšieho mariánskeho hymnu – Akathistu, do ktorého bol podľa autora patriarchom Germanom (po druhom arabskom obliehaní Konštantínopola r. 718) vsadený aj druhý predslov – krátka pieseň víťazstva Bohorodičky. Veriaci si týmto pripomínali avarské obliehanie i neskoršie arabské obliehanie mesta (r. 674-678, 718). Avarské obliehanie nakoniec našlo svoj ohlas i vo výtvarnom umení, ktorého najstaršie doklady pochádzajú zo 14. stor.. Okrem územia Byzantskej ríše sa neskôr uvedený motív objavuje i tam, kde silnel odpor voči tureckej rozpínavosti – v Macedónsku a Moldavsku.

3. kapitola - Nadprirodzení ochrancovia Konštantínopola (s. 67-86). Akousi nadpozemskou ochranou byzantskej metropoly boli i rôzne legendami opradené predmety. Pred avarským obliehaním usporiadal patriarcha Sergios procesiu, v ktorej niesol jeden rukou nestvorený obraz Ježiša Krista. Ďalšími ochrannými prostriedkami boli obrazy Bohorodičky na bránach, jej rúcho uložené v Blachernách, či samotné jej zasvätené kostoly v mestskej časti Pege a Blacherny a ďalšie predmety. Tieto tzv. kultové objekty naberali viac na význame v neskoršom období.

4. kapitola - Bohorodičkinino mesto (s. 87-101). Pred začatím obliehania Konštantínopola dal patriarcha Sergios rozvešať na brány Theodosiánskych hradieb obrazy Bohorodičky. Podľa opisu zodpovedali neskoršiemu ikonografickému typu Hodegetrie. Byzantská tradícia práve ikone Hodegetrii, najslávnejšej byzantskej ikone z Konštantínopola, začala pripisovať hlavný podiel na odvrátení Avarov a iných útočníkov, ktorí pred stáročiami

obliehali byzantskú metropolu. Prinajmenšom od konca 11. stor. sa Hodegetria spájala s avarským obliehaním Konštantínopola a s ním súvisiacim sviatkom Akathistu. Posledná procesia s touto ikonou bola konaná počas posledného obliehania Konštantínopola v r. 1453.

Po pasáži *Niekoľko slov na záver* (s. 102-106), kde sú zhrnuté predchádzajúce fakty, nasledujú dva dodatky. Prvý (s. 107-117) sa venuje písomným prameňom k avarskému útoku na Konštantínopol a druhý (s. 118-122) historiografii uvedenej udalosti.

Martin Husár

Brezalauspurc – na križovatke kultúr, zost. Juraj Šedivý – Tatiana Štefanovičová

Občianske združenie Historia Posoniensis, Bratislava, hlavné mesto SR a vydavateľstvo Slovart pripravujú vedeckú ale zároveň reprezentatívnu syntézu o dejinách územia a osídlenia mesta Bratislavy. Na jar 2012 by mal vyjsť prvý zväzok plánovanej 5-zväzkovej publikácie, na ktorom spolupracovalo 35 autorov z vyše desiatky inštitúcií a štyroch štátov (okrem SR aj z ČR, Maďarska a Rakúska). Text má vyše 900 normostrán a bude sprevádzaný vyše 700 ilustráciami v rôznej podobe (od kresieb cez fotografie a plány až po 3-D vizualizácie). Cieľom je zaradiť históriu územia, mesta a jeho obyvateľov nielen do kontextu dejín Slovenska ale aj niekdajších historických regiónov. Zväzky budú mať poznámkový aparát a mali by obsiahnuť obdobie od vzniku krajiny a prvých stôp človeka až do súčasnosti (prvý zväzok bude končiť na prelome 12. a 13. storočia). Každý zväzok má štyri hlavné časti: v prvej je zachytený vývoj krajiny a vzťah človeka k nej, pojítkom druhej je chronológia udalostí, tretia sa koncentruje na vybrané tematické aspekty a v poslednej nájde čitateľ historiografiu.

Juraj Šedivý

Názory a stanoviská prezentované v príspevkoch sa nemusia zhodovať s názormi a so stanoviskami redakcie. V takomto duchu príspevky prešli základnou jazykovou úpravou bez podstatných zásahov do znenia textu.

REDAKČNÁ UZÁVIERKA NASLEDUJÚCEHO ČÍSLA JE 31. 5. 2012
ČASOPIS VYJDE LEN V PRÍPADE DOSTATOČNÉHO POČTU PRÍSPEVKOV!!!

Foto: R. Malček

PF 2012

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).
Hlavná redaktorka: Mgr. Alena Bistáková, PhD., (alena.bistakova@savba.sk). Redakčná rada: Mgr. R. Čambal, Mgr. E. Horváthová, PhD., PhDr. E. Mirošayová, CSc., PhDr. M. Musilová, Mgr. J. Mellnerová, PhD. Počítačová sadzba: Mgr. A. Bistáková, PhD., P. Červeň. Tlač: Michel Angelo.
(Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettová).